

Wi e ś Mazowiecka

NR 12 (174) GRUDZIEŃ 2014 R.

CENA 3,00 ZŁ (W TYM 5% VAT)

MIESIĘCZNIK MAZOWIECKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO

ODDZIAŁY: BIELICE, OSTROŁĘKA, PŁOCK, POŚWIETNE, RADOM, SIEDLCE

**Z okazji zbliżających się Świąt Bożego Narodzenia
oraz Nowego 2015 Roku
życzymy wszystkim naszym Czytelnikom,
wszystkiego co najlepsze i najprzyjemniejsze, rodzinnej atmosfery,
szczęścia osobistego, pogody ducha oraz niezapomnianych
atrakcji w Sylwestrową Noc**

***Dyrekcja MODR
i Zespół Redakcyjny***

**Ciasta na
Boże Narodzenie**

**Co nowy PROW
proponuje rolnikom?**

**Bydło mięsne
zamiast mlecznego**

NOWOŚĆ!

Biathlon® 4D

Cztery wymiary skutecznego zwalczania chwastów w zbożach

1. Długi termin stosowania, aż do w pełni rozwiniętego liścia flagowego
2. Skuteczne działanie w szerokim zakresie temperatur
3. Swobodne mieszanie z wieloma środkami ochrony roślin
4. Zwalczanie najważniejszych chwastów dwuliściennych

BASF Polska Sp. z o.o., infolinia: (22) 570 99 90, www.agro.basf.pl

 BASF

The Chemical Company

Ze środków ochrony roślin należy korzystać z zachowaniem bezpieczeństwa. Przed każdym użyciem przeczytaj informacje zamieszczone w etykiecie i informacje dotyczące produktu. Zwróć uwagę na zwroty wskazujące rodzaj zagrożenia oraz przestrzegaj środków bezpieczeństwa zamieszczonych w etykiecie.

Robić swoje

tekst: **Jadwiga Skibowska**

Oddział Płock

Zdjęcia: archiwum firmy Fructoplant

Tytuł Mistrza Województwa Mazowieckiego w tegorocznym konkursie AgroLiga otrzymała firma - Fructoplant z Gąbina, potentat na rynku krajowym, wkraczającym coraz śmielej na rynki europejskie. Właścicielami firmy są Przemysław Żabka i Piotr Buła.

Jadwiga Skibowska - Czy jest to pierwsze wyróżnienie i co dla Państwa oznacza uzyskanie tego tytułu?

Przemysław Żabka - Przyszan, że nie jest to nasze pierwsze wyróżnienie, ale proszę mi wierzyć, że nie zabiegamy o laury. Jest to bardzo miłe, że różne instytucje doceniają naszą pracę. Dotychczas otrzymaliśmy Geparda i Gazele Biznesu oraz Diament Forbesa. Wyróżnili nas także nasi klienci, przyznając nam nagrodę za Produkt Roku przez Jeronimo Martins Polska. Każda nagroda nobilituje do jeszcze większego wysiłku i stawianiu się coraz lepszym w naszej pracy. Z konkursem AgroLigi spotykamy się po raz pierwszy. Tym samym jest to dla nas ogromna radość otrzymać tak prestiżowe wyróżnienie. Z pewnością moment zwycięstwa to

miła chwila, ale należy pamiętać, że na nią składa się trud i ciężka praca całego zespołu. Jestem przekonany, iż w obecnej sytuacji wyróżnienie wpłynie pozytywnie na naszą motywację i będziemy starać się z każdym dniem być coraz lepsi.

Jadwiga Skibowska - Jest to imponujące, że młodzi ludzie odnoszą sukcesy. Czy macie Panowie doświadczenie w biznesie?

Przemysław Żabka - Fructoplant powstał z połączenia sił dwojga ludzi wywodzących się z rodzin o bogatych tradycjach szkółkarskich. Obsługując od lat polskich i zagranicznych sadowników oraz plantatorów, postanowiliśmy wszystko, co najlepsze w szkółkarstwie przenieść na „rynek hobby”, gdzie konsumentami są amatorzy - ogrodnicy, działkowicze oraz osoby, dla których zieleń wokół domów ma duże znaczenie. Moim zdaniem bardzo dużo dało nam doświadczenie Piotra, który przez wiele lat jako reprezentant (Container Cenralen) zajmował się rozwiązaniami logistycznymi kwiatów i roślin w Polsce. Jednak każdy dzień przynosi coś nowego i cały czas uczymy się, jak sprostać różnym wyzwaniom. Robimy wszystko, aby sprawiać radość klientom z zakupu naszych roślin. Dla nas jest najważniejsze, aby każde

dokończenie na str. 4

Szkółka krzewów owocowych

WIEŚCI MAZOWIECKIE

Robić swoje	3
Najpiękniejsze ogrody w powiecie sochaczewskim	5
Laureaci konkursów wschodniego Mazowsza	6
Finał olimpiady dla gospodyń wiejskich	7

ARIMR INFORMUJE

Nowy nabór wniosków o przyznanie pomocy rolnikom, których gospodarstwa ucierpiały w 2013 lub 2014 r. w wyniku klęsk żywiołowych	8
---	---

WSPÓLNA POLITYKA ROLNA

Co nowy PROW proponuje rolnikom?	9
----------------------------------	---

RADY GOSPODARSKIE

Intensywna uprawa pszenicy ozimej Ozon	10
Porównanie europejskich technologii uprawy rzepaku ozimego i pszenicy ozimej, cz. 1	19
Rdza gruszy - groźna choroba	21
Żywnienie wydajnego bydła mlecznego	23
Bydło mięsne zamiast mlecznego?	24
Nowoczesne systemy udojowe, cz. 1	25
Jak gospodarować na glebach najniższych klas bonitacyjnych	26

PYTANIA OD ROLNIKÓW

Czytelnicy pytają - Redakcja odpowiada	11
--	----

PRAWO NA CO DZIEŃ

Niezajomość prawa nie zwalnia od odpowiedzialności	12
--	----

PORADY PRAWNE

Przeniesienie własności gruntów na następcę - procedura prawna	13
--	----

EKOLOGIA

Zastosowanie pomp ciepła w rolnictwie, cz. 2	14
--	----

OCHRONA ŚRODOWISKA

Przydomowe oczyszczalnie ścieków	16
Metody unieszkodliwiania azbestu	17

ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

Przygotowanie gospodarstw do usług agroturystycznych	27
"Naukowcy - rolnikom", czyli "Nowoczesność w domu i zagrodzie"	28

TRADYCJE, ZWYCZAJE, CIEKAWOSTKI ...

Sylwestrowe postanowienia	29
---------------------------	----

PORADNIK GOSPODYNI

Ostrokrzew krzewem Bożego Narodzenia	30
Tradycyjne potrawy wigilijne	31
Ciasta na Boże Narodzenie	32

KONKURS

Przepisy naszych Czytelników	33
------------------------------	----

KĄCIK DLA DZIECI

Krzyżówka Nr 9	38
Rebus 9	38

SPACERKIEM PO MAZOWSZU

Zabytki gminy Sześćsk	39
-----------------------	----

dokończenie ze str. 3

drzewko lub krzew przyjęło się i dawało zdrowe i smaczne owoce.

Jadwiga Skibowska - Gmina Gąbin ma tradycje szkółkarskie, czy to miało wpływ na zakres działalności firmy?

Przemysław Żabka - Z pewnością tak, gdyż to tutaj produkuje się od lat doskonałe drzewa owocowe i piękne krzewy. Nasi dziadkowie, a potem ojcowie pracowali także na tych ziemiach i dlatego Fructoplant będzie kontynuował tradycje szkółkarskie w tym regionie. Udało nam się, współpracując z Instytutem Skierniewickim oraz zaprzyjaźnionymi gospodarstwami wypromować odmianę czerwonej porzeczeki, która otrzymała nazwę „Gąbińska”.

Jadwiga Skibowska - Jak można scharakteryzować działalność firmy?

Przemysław Żabka - Fructoplant jest aktywny w 3 obszarach: pierwszy to produkcja drzew i krzewów owocowych, drzew i krzewów ozdobnych oraz róż, drugi to produkcja i dystrybucja roślin przeznaczonych dla hobbystów poprzez sieci handlowe (ogrodnicze, jak i spożywcze), a trzeci to obsługa szkółkarzy i sadowników pod kątem usług dla szkółkarstwa oraz dostaw najwyższej jakości 2-letnich drzew owocowych poprzez dostawę bezpośrednio do klientów.

Jadwiga Skibowska - Ważnym segmentem działalności jest sprzedaż materiału szkółkarskiego. Kto jest klientem firmy?

Przemysław Żabka - Jeżeli chodzi o sprzedaż materiału szkółkarskiego możemy wyróżnić dwie grupy klientów: pierwsza to wiodące sieci handlowe w Polsce i Europie (takie jak Biedronka, Tesco, Castorama, Kaufland, Baumax, itp.). Łącznie jest ich 32 w całej Europie. Grupa druga to profesjonalni szkółkarze i sadownicy.

Jadwiga Skibowska - Jakie stosujecie udogodnienia dla klientów?

Przemysław Żabka - Stawiamy przede wszystkim na wygodę naszych klientów. Rośliny są dostarczane w specjalnie przygotowywanych opakowaniach, standach czy displayach stanowiących efektowną i wygodną ekspozycję w punkcie sprzedaży. Od marca 2015 na rynku pojawi się nasza nowa marka „IN MY GARDEN”. Chcemy wypromować nasze rośliny na rynku europejskim. Głównym przesłaniem tej marki jest kompleksowa obsługa klientów, łącznie z pełnym doradztwem w zakresie uprawy: sadzenia, pielęgnacji, wykorzystania i przydatności roślin. Na etykiecie lub opakowaniu każdej naszej rośliny będą znajdowały się, tzw. kody QR, które z łatwością możemy zeskanować każdym smartfonem i dowiedzieć się o roślinie, jej uprawie i pielęgnacji. Przygotowujemy również stronę internetową www.inmygarden.eu. Portal przygotowujemy w 9 językach i będzie zawierał wszelką wiedzę niezbędną do uprawy naszych roślin i odnoszenia sukcesów w postaci pięknych owoców i kwiatów w Państwa ogrodach.

Jadwiga Skibowska - Fructoplant jest zakładem dzięki któremu znalazło zatrudnienie wielu ludzi, co jest bardzo ważne dla mieszkańców Gąbina i okolic. Jak to ma to znaczenie dla Panów i jak jesteście postrzegani we własnym środowisku?

Siedziba firmy Fructoplant

Przemysław Żabka - Oprócz faktu prowadzenia firmy jesteśmy również mieszkańcami Gąbina. Staramy się, na ile tylko możemy, brać czynny udział w życiu miasta i pomagać przy organizacji wszelkich imprez. Wspieramy sport. Jesteśmy tytularnym sponsorem klubu tenisa stołowego MUKS Fructoplant Gąbin, gdzie w doskonałych warunkach pod okiem trenerów młodzież może rozwijać swoje sportowe pasje. Zależy nam na tym by ludzie wybierali naszą firmę jako miejsce, gdzie praca da im możliwości rozwoju i będą razem z nami tworzyć coś wartościowego. Staramy się corocznie polepszać warunki i dawać nowe możliwości zatrudnienia.

Jadwiga Skibowska - Jakie Panowie macie plany związane z firmą na przyszłość?

Przemysław Żabka - Mamy nakreśloną wizję rozwoju naszej firmy, ale najbardziej skupiamy się na dniu dzisiejszym, na konkretnych zadaniach, które należy wykonać. Chcemy coraz lepiej pracować i współpracować zarówno z naszymi dostawcami, jak i odbiorcami. Wykonując codzienną pracę, mamy przed oczami klientów, którzy kupują nasze rośliny, chcą je posadzić w swoim ogródku i czerpać z nich radość. Ja z natury jestem optymistą i tak też patrzę na przyszłość naszej firmy. Oczywiście, można byłoby w tym miejscu prezentować strategię na najbliższe 3 - 5 lat, która ma dać bezpieczeństwo i sprawić by firma była stabilna. Ja jednak zawsze powtarzam, aby tak było należy „robić swoje”, planować i być konsekwentnym w działaniu.

Jadwiga Skibowska - Życzę Panu i całemu zespołowi dalszych sukcesów, realizacji planów oraz zdobycia Tytułu Mistrza Krajowego AGROLIGA 2014. Dziękuję bardzo za rozmowę. ■

Chłodnia - przechowalnia roślin

Najpiękniejsze ogrody w powiecie sochaczewskim

Ogród Mirosława Domińczaka - gm. Rybno

Ogród Beaty Mikołajczyk - gm. Hów

Ogród Piotra Głuchowskiego - gm. Sochaczew

Ogród Roberta Żulczyka - gm. Młodzieszyn

Małgorzata Florczak-Umiastowska
Oddział Bielice

W październiku br. odbyły się ostatnie podsumowania 5 gminnych konkursów „Estetyczne i funkcjonalne urządzenie ogrodu przydomowego”. Zorganizowali i przeprowadzili je doradcy MODR Oddział Bielice we współpracy z przedstawicielami gmin: Brochów, Hów, Młodzieszyn, Rybno i Sochaczew.

Celem konkursów było aktywizowanie społeczności wiejskiej do podejmowania działań poprawiających wizerunek wsi, inspirowanie do dbałości o estetykę obejścia i środowisko naturalne, promocja pomysłowości i oryginalności w aranżacji przestrzeni oraz wprowadzania nowych roślin i rozwiązań architektonicznych.

Konkursy spotkały się z dużym zainteresowaniem ze strony mieszkańców gmin. Do oceny zgłoszono 73 ogródki przydomowe. Komisje konkursowe składające się z doradców MODR Oddział Bielice i przedstawicieli poszczególnych gmin miały niełatwe zadanie z podjęciem decyzji i wyborem najpiękniejszych miejsc. Zgodnie z przyjętymi regulaminami, oceniano: ogólne wrażenie estetyczne ogrodu, różnorodność roślin i wygląd kompozycji, dobór architektury ogrodowej oraz funkcjonalne i oryginalne rozwiązania. Uroczyste podsumowania i wręczenie nagród, ufundowanych przez urzędy gmin oraz dyplomów przygotowanych przez MODR Oddział Bielice, odbyły się podczas dożynek gminnych, sesji rad gmin i szkoleń. Za najciekawiej prowadzone ogrody komisja nagrodziła Halinę Chojnacką, Grażynę Cioth i Piotra Głuchowskiego z gminy Sochaczew, Monikę i Piotra Szymańskich oraz Annę Wojciechowską z gminy Hów, Marzenę Rafalską z gminy Rybno, Roberta Żulczyka z gminy Młodzieszyn, Barbarę Gzik i Sławomira Jaczyńskiego z gminy Brochów.

Serdecznie gratulujemy wszystkim nagrodzonym i wyróżnionym w konkursach. ■

Ogród Moniki i Piotra Szymańskich - gm. Hów

Ogród Barbary Gzik - gm. Brochów

Ogród Anny Wojciechowskiej - gm. Hów

Ogród Grażyny Cioth - gm. Sochaczew

Laureaci konkursów wschodniego Mazowsza

tekst: Maria Sudnik

Oddział Siedlce

zdjęcia: archiwum MODR

Siedlecki Oddział Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w roku 2014 zorganizował dla mieszkańców sześciu powiatów (łosickiego, mińskiego, garwolińskiego, siedleckiego, sokołowskiego i węgrowskiego) trzy konkursy oddziałowe. Uroczyste podsumowanie konkursów odbyło się we wrześniu, podczas XXI Międzynarodowych Dni z Doradztwem Rolniczym.

Konkurs na „Najlepszy Produkt Tradycyjny Wschodniego Mazowsza”

Konkurs miał na celu promocję najsmaczniejszych i tradycyjnych produktów żywnościowych z terenu wschodniego Mazowsza oraz popularyzację i poszerzenie Listy Produktów Tradycyjnych. Ogłoszony został w miesiącu maju. Warunkiem udziału było wypełnienie i złożenie do MODR-u wniosku o wpis na Listę Produktów Tradycyjnych oraz zaprezentowanie produktu komisji oceniającej. Do konkursu zgłoszono 22 produkty.

Laureatki Konkursu na „Najlepszy Produkt Tradycyjny Wschodniego Mazowsza”

Kryteriami rywalizacji były:

- poprawność przygotowania wniosku o wpis na Listę Produktów Tradycyjnych,
- związek produktu z tematem konkursu (tradycyjne, specyficzne metody wytwarzania, wykorzystywane surowce, związek z regionem),
- dowody określające powtarzalność produkcji (certyfikaty, zaświadczenia, dyplomy),
- walory organoleptyczne produktu (smak, zapach, konsystencja, wygląd),

Bendzwały szlacheckie

Korowój weselny

➤ estetyka i sposób zaprezentowania produktu.

Ocena wniosków i produktów przez komisję odbyła się w sierpniu. Laureatami zostali:

I miejsce - **Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich „Klimontowianki”** (powiat siedlecki) za **bendzwały szlacheckie**,
II miejsce - **Anna Szpura** (powiat łosicki) za **korowaja weselnego**,
III miejsce - **Retro M.A. Zaranek** (powiat sokołowski) za **gruszki w syropie z „Retro Spizarni”**.

Gruszki z „Retro Spizarni”

Wyróżnienia otrzymali: **Małgorzata Paprocka** (powiat siedlecki) za **pasztetową siedlecką**, **Cecylia Kur** (powiat sokołowski) za **piwo kozicowe**, **Barbara Świątek** (powiat miński) za **syrop z kwiatów bzu czarnego**, **Małgorzata Możdżonek** (powiat garwoliński) za **miastkowskie jakubaszki**, **Ewa Wołosewicz** (powiat siedlecki) za **konfiturę borówkową z gruszką**, **Stowarzyszenie „Kreda”** (powiat łosicki) za **pasztet z mięsa wieprzowego**, **KGW Wróblanki** (powiat garwoliński) za **łyskowioki**, **Katarzyna Chromiec** (powiat łosicki) za **kartoflańca**, **Martyna Częścik** (powiat węgrowski) za **palcówkę dworską**, **Edyta Skolimowska** (powiat łosicki) za **bulki drożdżowe z dynią**, **Barbara Mika** (powiat garwoliński) za **miastkowskie kapuśniaczki**, **KGW w Starej Kornicy** za **zupę szczawiową z jajkiem**.

Konkurs „Najciekawszy tradycyjny ogród wiejski”

Celem konkursu było kultywowanie tradycji i zachowanie wiejskiego charakteru ogrodów oraz popularyzowanie przykładów estetycznego zagospodarowania zagród. Komisja konkursowa po przeprowadzeniu lustracji 15 gospodarstw przyznała:

I miejsce - **Elwira Machała** - Wola Suchożebrska, gm. Suchożebry, powiat siedlecki,

II miejsce - **Ewa Benedysiuk**, Mężenin, gm. Platerów, powiat łosicki,

Finał olimpiady dla gospodyń wiejskich

tekst: **Maria Sudnik**

Oddział Siedlce

zdjęcia: archiwum MODR

6 listopada br. w siedzibie Siedleckiego Oddziału Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego odbyła się Wojewódzka Olimpiada Wiedzy o Wiejskim Gospodarstwie Domowym Przedsiębiorczości i Ekologii. Udział wzięło w niej czterdzieści kobiet wiejskich- laureatek olimpiad gminnych, przeprowadzonych przez MODR w roku 2014 na terenie województwa mazowieckiego.

Uczestniczki na sali konferencyjnej siedleckiego Oddziału MODR

Eliminacje wojewódzkie nie były łatwe. Każda z uczestniczek musiała odpowiedzieć na 60 pytań testowych i dwa pytania praktyczne. Trzeba było wykazać się wiedzą z zakresu unowocześniania gospodarstwa domowego, bezpieczeństwa żywności i żywienia, estetyki oraz ekologii w domu i zagrodzie. Pytania dotyczyły również funkcjonowania Unii Europejskiej, przedsiębiorczości pozarolniczej, turystyki wiejskiej, produktu regionalnego i tradycyjnego. Sporo trudności sprawiły pytania praktyczne, które były z zakresu segregacji odpadów w gospodarstwie domowym i rozpoznawania roślin ozdobnych. Po przeprowadzonych eliminacjach udzielone zostały prawidłowe odpowiedzi na wszystkie zadane pytania.

W finale wojewódzkim zwyciężyły:

I miejsce – **Magdalena Sobiczewska** z Błogoszczy (gmina Siedlce).

II miejsce – **Barbara Świątek** z Łókwca (gmina Mrozy).

III miejsce – **Lidia Krzewniak** z Przygód (gmina Suchożebry).

III miejsce - **Mariola Ochnio**, Oziemkówka, gm. Miastków Kościelny, powiat garwoliński.

Wyróżnienia: **Zofia Janiuk** - Tchórzowa, gm. Miedzna, powiat węgrowski, **Barbara Kalata** - Makówiec Mały, gm. Dobry, powiat miński.

Konkurs „Pomysłowy upominek z surowców wtórnych”

Głównym celem konkursu było upowszechnianie wiedzy na temat ekologii i ochrony środowiska oraz rozbudzanie aktywności twórczej u dzieci i młodzieży.

W konkursie mogli wziąć udział członkowie klubów edukacyjnych 4-H; warunkiem udziału było przygotowanie pracy pla-

Laureatki Olimpiady

Wyróżnienia otrzymały: Dorota Karczewska z gminy Miedzna, Elżbieta Pomagruk z gminy Huszlew, Anita Męda z gminy Domagnice, Beata Sawicka z gminy Repki, Lilia Sabak z gminy Latowicz, Teresa Radzikowska z gminy Stara Kornica, Agata Tabor z gminy Stanisławów.

Laureatki otrzymały dyplomy i nagrody rzeczowe, w postaci zmechanizowanego sprzętu gospodarstwa domowego.

Olimpiadzie towarzyszyły również inne atrakcje. Zaprezentowane zostały ciekawe przykłady przedsiębiorczości kobiet wiejskich; swoją działalność rękodzielniczą przestawiła pani Urszula Sabak z gminy Borowie, pani Ewa Mitowska z gminy Sterdyń i pani Wiesława Kur z gminy Cerań.

Spotkanie oświetlił występ muzyczny zespołu mandolinowego i kabaretu „Łzy Sołtysa” z Sarnak oraz występ Mieczysława Borkowskiego (organki ustne).

Olimpiada wojewódzka zorganizowana została przez Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, a współfinansowana była w ramach projektu „Konkursy KSOW-2014 rok” w ramach Pomocy Technicznej z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. ■

stycznej. Komisja, po ocenie 24 prac z 8 klubów biorących udział w konkursie, przyznała:

I miejsce - **Weronika Nielipińska** z Klubu 4-H z Drażniewa (powiat siedlecki),

II miejsce - **Aneta Kwiatkowska** z Klubu 4-H „Aster” z Korytnicy (powiat węgrowski),

III miejsce - **Paweł Cieciera** z Klubu 4-H z Drażniewa (powiat siedlecki).

Wyróżnienia: **Kinga Poniatowska** z Klubu 4-H „Aksamitka” z Górek Grubaków (powiat węgrowski), **Wiktoria Harasimowicz** z Klubu 4-H „Niezapominajka” z Koszelówki (powiat łosicki), **Weronika Parys** z Klubu 4-H „Rumianki” z Liwa (powiat węgrowski), **Julia Książek** z Klubu 4-H „Żuczki” z Izdebną (powiat garwoliński). ■

Mazowiecki Oddział Regionalny
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Al. Jana Pawła II 70, 00-175 Warszawa, tel. 22 536 57 05 lub 06,
fax. 22 860 29 85, mazowiecki@arimr.gov.pl

Nowy nabór wniosków o przyznanie pomocy rolnikom, których gospodarstwa ucierpiały w 2013 lub 2014 r. w wyniku klęsk żywiołowych

Od 14 listopada do 19 grudnia 2014 r. można składać w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wnioski o przyznanie pomocy z działania „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Jest to już siódmy nabór wniosków o przyznanie takiego wsparcia finansowany z PROW 2007 - 2013.

Wnioski o taką pomoc można składać osobiście, albo przez upoważnioną osobę bezpośrednio w Oddziale Regionalnym ARiMR właściwym ze względu na miejsce realizacji operacji, lub w „swoim” Biurze Powiatowym ARiMR. Wnioski można również wysłać na adres właściwego OR ARiMR przesyłką rejestrowaną, nadaną w placówce „Poczty Polskiej”.

W tegorocznym naborze o pomoc mogą ubiegać się rolnicy, którzy ponieśli w 2013 lub 2014 roku straty w wyniku działania następujących zdarzeń losowych:

- przymrozków wiosennych - co oznacza szkody spowodowane przez obniżenie się temperatury poniżej 0°C, powstałe w okresie od 15 kwietnia do 30 czerwca, polegające na całkowitym lub częściowym zniszczeniu roślin lub całkowitej utracie plonu lub jego części;
- ujemnych skutków przezimowania - co oznacza szkody spowodowane wymarzeniem, wymoknięciem, wyprzieniem, wysmażeniem lub wysadzeniem roślin, w okresie od 1 grudnia do 30 kwietnia, polegające na całkowitym lub częściowym zniszczeniu roślin, lub całkowitej utracie plonu lub jego części;
- suszy - co oznacza szkody spowodowane wystąpieniem, w dowolnym sześciodekadowym okresie od 1 kwietnia do 30 września, spadku klimatycznego bilansu wodnego poniżej wartości określonej dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb;

- powodzi - co oznacza szkody powstałe wskutek:
 - zalania terenów w następstwie podniesienia się poziomu wód płynących lub stojących,
 - zalania terenów wskutek deszczu nawalnego,
 - spływu wód po zboczach lub stokach na terenach górskich i podgórskich;
- deszczu nawalnego - co oznacza szkody powstałe wskutek deszczu o współczynniku wydajności o wartości co najmniej 4; w przypadku braku możliwości ustalenia tego współczynnika bierze się pod uwagę stan faktyczny i rozmiar szkód w miejscu ich powstania, świadczące wyraźnie o działaniach deszczu nawalnego;
- obsunięcia się ziemi - co oznacza szkody spowodowane przez zapadanie się ziemi oraz usuwanie się ziemi, z tym że za szkody spowodowane przez:
 - zapadanie się ziemi - uważa się szkody powstałe wskutek obniżenia się terenu z powodu zaważenia się podziemnych wolnych przestrzeni w gruncie,
 - usuwanie się ziemi - uważa się szkody powstałe wskutek ruchów ziemi na stokach;
- lawiny - co oznacza szkody powstałe wskutek gwałtownego zsuwania się lub staczania ze zboczy górskich lub podgórskich mas śniegu, lodu, skał, kamieni, ziemi lub błota;
- gradu - co oznacza szkody powstałe wskutek opadu atmosferycznego składającego się z bryłek lodu;
- huraganu - co oznacza szkody powstałe w wyniku działania wiatru o prędkości nie mniejszej niż 24 m/s, którego działanie wyrządza masowe szkody; pojedyncze szkody uważa się za spowodowane przez huragan, jeżeli w najbliższym sąsiedztwie stwierdzono działanie huraganu;
- pioruna - co oznacza szkody będące następstwem wyładowania atmosferycznego pozostawiającego bezsporne ślady tego zdarzenia.

Najistotniejszym warunkiem otrzymania wsparcia w ramach tego działania jest powstanie w gospodarstwie w skutek działania jednego z wyżej wymienionych zdarzeń, strat w majątku produkcyjnym, a także w produk-

cji rolnej. Przy czym szkody w majątku trwałym, czyli w budynkach, budowach, maszynach lub urządzeniach służących do produkcji rolnej, sadach lub plantacjach wieloletnich, albo stadach podstawowych zwierząt gospodarskich **muszą być nie mniejsze niż 10 tys. zł**, natomiast straty w **produkcji rolnej**, czyli uprawach rolnych, zwierzętach gospodarskich lub rybach, muszą osiągnąć **powyżej 30%** wielkości średniej rocznej produkcji rolnej w gospodarstwie. **Oba te warunki muszą być spełnione łącznie w roku 2013, lub 2014.** Wysokość szkód określa specjalna komisja powołana przez wojewodę.

Maksymalna kwota pomocy, jaką można przyznać na jedno gospodarstwo rolne w okresie realizacji PROW na lata 2007-2013, wynosi **300 tys. zł**, a refundacji podlega **do 90% kosztów kwalifikowalnych**, poniesionych przez rolnika na inwestycje przywracające potencjał produkcyjny gospodarstwa.

Pomoc może być przyznana na operację obejmującą wyłącznie inwestycje związane z prowadzeniem działalności rolniczej, w tym, m.in. budowę, przebudowę, remont budynków lub budowli służących do produkcji rolnej, zakup wyłącznie nowych maszyn lub urządzeń, wyposażenia do produkcji rolnej, odtwarzanie lub wyposażanie sadów lub plantacji wieloletnich, zakup stada podstawowego zwierząt hodowlanych.

Pomoc przysługuje według liczby punktów przyznanych poszczególnym operacjom na podstawie kryteriów wyboru, określonych w załączniku do stosownego rozporządzenia MRiRW. Najwyżej punktowane będą wnioski w których wysokość szkód jest najwyższa, a wartość pomocy o którą ubiega się rolnik najniższa. W przypadku operacji o takiej samej liczbie punktów, w pierwszej kolejności pomoc przysługuje wnioskodawcy, który ubiega się o niższą kwotę pomocy. Lista określająca kolejność przyznawania pomocy jest ustalana na podstawie danych zawartych w złożonym wniosku. ■

inf.

Co nowy PROW proponuje rolnikom?

Danuta Bronowska

Oddział Poświętne

W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi trwają intensywne prace nad przygotowaniem i wdrożeniem Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020 będącego kontynuacją unijnego wsparcia rolnictwa i zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi. Dotychczasowe doświadczenie pokazuje, że rolnicy umiejętnie korzystają z unijnej pomocy, a ich odważne i nowatorskie podejście do realizacji projektów zaowocowało rozwojem całego sektora rolnego.

Planuje się, że łączne środki publiczne przeznaczone na realizację PROW 2014-2020 wyniosą ponad 13,5 mld euro, w tym środki UE 8,6 mld euro, a krajowe środki publiczne 4,9 mld euro. Program ten będzie realizowany w ramach 14 działań, w tym 30 poddziałań.

Celem dalszy rozwój gospodarstw

Działania są ukierunkowane na wzrost konkurencyjności oraz zwiększenie towarowości i dochodowości gospodarstw rolnych. Są to:

- modernizacja gospodarstw rolnych;
- restrukturyzacja małych gospodarstw;
- płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa;
- premie dla młodych rolników;
- tworzenie grup i organizacji producentów w sektorze rolnym i leśnym;
- przetwórstwo i marketing produktów rolnych;
- podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów i usług);
- działania wspomagające konkurencyjność i produkcję towarową gospodarstw rolnych (*Transfer wiedzy i działalność innowacyjna, Usługi doradcze, Współpraca*).

Pomoc finansowa ze środków Programu będzie skierowana głównie do sektora rolnego. Sektor ten jest szczególnie istotny z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i wymaga

znacznego i odpowiednio ukierunkowanego wsparcia. Planowane w Programie instrumenty pomocy finansowej mają na celu przede wszystkim rozwój gospodarstw rolnych.

Będą pieniądze na modernizację

W ramach działania *Modernizacja gospodarstw rolnych* kontynuowane będzie wsparcie przyczyniające się do poprawy konkurencyjności rolnictwa, szczególnie produkcji zwierzęcej, w tym chowu prosiąt, produkcji mleka i mięsa wołowego. Pomocą zostaną objęte inwestycje dotyczące racjonalizacji technologii produkcji, wprowadzenia innowacji, zmiany profilu, zwiększenia skali lub poprawy jakości produkcji, ewentualnie zwiększenia wartości dodanej produktu. Planowana wysokość wsparcia wyniesie:

- do 900 tys. zł - na rozwój produkcji prosiąt,
- do 500 tys. zł - na inwestycje związane bezpośrednio z budynkami inwentarskimi lub magazynami paszowymi w gospodarstwach, w których prowadzona jest produkcja zwierzęca,
- do 200 tys. zł na pozostałe operacje.

Nowe instrumenty

Nowymi istotnymi instrumentami będą:

- *Restrukturyzacja małych gospodarstw rolnych* - proponowany rodzaj wsparcia to premia do 60 tys. zł wypłacana w 2 ratach (80% i 20%).
- *Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa rolne* - proponowany rodzaj wsparcia to wypłacane jednorazowo 120% sumy rocznych płatności, do otrzymania których beneficjent kwalifikuje się w ramach systemu dla małych gospodarstw za okres: od roku przekazania gospodarstwa do 2020 włącznie.

Kontynuowane będzie wsparcie młodych rolników na rozpoczęcie przez nich działalności rolniczej - *Premia dla młodych rolników*. Jego beneficjentami będą osoby, które nie ukończyły 40 roku życia, posiadają kwalifikacje zawodowe lub zobowiążą się do uzupełnienia wykształcenia w ciągu 3 lat

i po raz pierwszy rozpoczną prowadzenie gospodarstwa rolnego jako kierujący gospodarstwem, lub prowadzą gospodarstwo rolne nie dłużej niż 12 miesięcy w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy. Premia ta będzie utrzymana na poziomie wsparcia z roku bieżącego tj. 100 tys. zł i wypłacana w dwóch ratach (80% i 20%).

Do dalszego rozwoju sektora rolnego i wzrostu jego konkurencyjności przyczynia się także takie instrumenty pomocy finansowej jak:

- *transfer wiedzy i działania informacyjne* - wsparcie w ramach tego działania obejmuje szkolenia zawodowe i nabywanie umiejętności oraz demonstracje i działania informacyjne.
- *usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw* - działanie przewiduje prowadzenie usług doradczych dla rolników oraz doskonalenie zawodowe dla doradców.
- *współpraca* - będzie to nowy instrument wspierający wdrożenie innowacji w sektorze rolno-spożywczym. Ma on służyć poprawie komunikacji pomiędzy nauką a sektorem rolno-spożywczym, sprawniejszej koordynacji działań w celu lepszego ukierunkowania badań i wdrażania ich wyników w praktyce.

Usprawnienie łańcucha żywnościowego

Kolejnym ważnym elementem wpływającym na poprawę konkurencyjności polskiego rolnictwa jest poprawa funkcjonowania łańcucha żywnościowego, co wymaga podjęcia wielokierunkowych działań. W ramach PROW 2014-2020 wspierana będzie zarówno integracja pozioma rolników (czyli działania zespołowe producentów pozwalające na osiągnięcie korzyści skali), jak też integracja pionowa (skutkująca wchodzeniem producentów rolnych w kolejne fazy łańcucha żywnościowego np. przetwórstwo czy sprzedaż bezpośrednia konsumentom). Takie działania mają na celu umożliwienie rolnikom przejmowanie marży przetwórczej oraz detalicznej. Przewiduje się wsparcie inwestycji związanych z przetwórstwem i marketingiem produk-

dokończenie na str. 10

Intensywna uprawa pszenicy ozimej OZON

Marek Jarosz
Oddział Radom

Wgminie Iłża pszenica ozima uprawiana jest na powierzchni około 900 ha. Zboże to ma największe wymagania glebowe i płodnozmianowe, ale rolnicy współpracujący z Terenowym Zespołem Doradztwa Rolniczego w Radomiu zdobyli gruntowną wiedzę jak należy prowadzić jej uprawę w pełnej technologii, aby osiągnąć wysokie plony o bardzo dobrych parametrach jakościowych. Od wielu lat producenci współpracują z Małopolską Hodowlą Roślin, obserwują nowe odmiany zbóż na szkoleniach wyjazdowych, a następnie dobierają je do uprawy w swoich gospodarstwach.

W sezonie 2013/14 wraz z rolnikiem, panem **Janem Nowakiem**, postanowiliśmy wprowadzić do uprawy pszenicę ozimą KWS-OZON. Zarówno obserwacja, jak i wyniki badań PDOiR (Porejestrowe Doświadczalnictwo Odmianowe i Rolnicze), zachęciły gospodarza do wykorzystania bardzo dobrego stanowiska po rzepaku, do zasiania pszenicy o intensywniej uprawie. Odmiana ta została zarejestrowana w roku 2010. Należy do pszenic jakościowych grupy B, o wysokości rośliny do 80 cm. Cechuje ją bardzo dobra odporność na mączniaka i rdzę brunatną, a jako kwalifikowany materiał siewny zaprawiona była zaprawą Lamador.

Przedsięwzięcie zastosowano nawożenie mineralne w wysokości K_2O - 60 kg, P_2O_5

- 60 kg, obornik w dawce 15 t/ha podano w roku 2011, przedplonem był rzepak ozimy. Poglównie zastosowano saletrę amonową w dwóch dawkach i terminach - pierwszą dawkę 34 kg N wysiano 25 kwietnia 2014, drugą dawkę 34 kg N wysiano 15 maja 2014. Pszenica wysiana była w stopniu kwalifikacji C1, MTZ 45 g, na glebę o średniej zasobności fosforu i potasu przy pH powyżej 6. Wysiew miał miejsce 19 września 2013 r, w ilości 180 kg/ha. Wschody były równomierne, łan wyrównany - jednolity.

Zima nie była jednak szczególnie sprzyjająca dla pszenicy KWS-OZON. Krótkie i silne mrozy oraz długa wiosna spowodowały bardzo wczesny rozwój chorób grzybowych, a pogoda nie pozwalała wjechać wcześniej na plantacje w celu wykonania terminowych zabiegów.

Wczesne pobudzenie wegetacji poskutkowało bardzo szybkim wzrostem chwastów, dlatego 11 kwietnia 2014 r. wykonano jeden zabieg herbicydem Lancet w dawce 0,2 kg/ha. Działanie środka było bardzo dobre.

Do zwalczania chorób grzybowych zastosowano Falcon 460 EC w dawce 0,6 l/ha - 15 maja 2014 r. Jest to środek o szerokim spektrum działania, sprawdzony przez rolników z terenu gminy Iłża i od lat przez nich stosowany jako pierwszy zabieg do zwalczania mączniaka prawdziwego, rdzy i septoriozy na liściach. Niestety, wyjątkowo duża ilość opadów w regionie radomskim w roku 2014 spowodowała, że dalsze zabiegi fungicydami były niemożliwe. Z poletka doświadczalnego, pszenicę

OZON udało się zebrać 14 sierpnia 2014 roku, pozostałe zboża koszone były do końca września. Plon 63 dt/ha w niesprzyjających warunkach pogodowych można było uznać jako zadawalający.

Pszenica ma duże możliwości plonotwórcze i wymaga prowadzenia w pełnej technologii uprawy. Mocno reaguje na zwiększone nawożenie azotowe, lecz mimo wysokiej odporności na wyłęganie przy intensywniej uprawie potrzebuje co najmniej jednego zabiegu zastosowania środka zapobiegającego wyłęganiu.

W sezonie 2014/15 postanowiliśmy wprowadzić do uprawy pszenicę ARKTIS. O wynikach przeprowadzonej demonstracji chętnie poinformujemy czytelników „Wsi Mazowieckiej” po zbiorze w roku 2015. ■

dokończenie ze str. 9

tów rolnych, dalszy rozwój grup i organizacji producentów oraz systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych. Ponadto, dla ułatwiania sprzedaży bezpośredniej artykułów rolnych, planuje się kontynuację wsparcia na rzecz budowy i modernizacji targowisk.

Obok wsparcia tworzenia grup i organizacji producentów, wspierane będą różne formy wspólnych działań podejmowanych przez rolników, które przyczyniają się do poprawy konkurencyjności ich gospo-

darstw. Ponadto przewidziane jest wsparcie pozwalające na odtwarzanie potencjału produkcji rolnej zniszczonej w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych i katastrof naturalnych, jak również wprowadzenie nowego zakresu, którego celem będzie ochrona gospodarstw rolnych przed tego typu zdarzeniami.

Trwają jeszcze negocjacje z Komisją Europejską, które zdecydują o ostatecznym

kształcie programu i przepisach krajowych, w tym o szczegółowych rozwiązaniach dotyczących zasad i wysokości udzielanej pomocy w ramach poszczególnych instrumentów PROW 2014-2020. Pierwszych naborów wniosków spodziewamy się w roku 2015 i chcielibyśmy, aby cieszyły się one co najmniej takim zainteresowaniem rolników oraz przyniosły takie zmiany na polskiej wsi jak ustępujący PROW 2007-2013. ■

Źródło: materiały informacyjne MRiRW.

Czytelnicy pytają - Redakcja odpowiada

☎ Słyszałem, że mają być dopłaty na zazielenienie. Co to takiego i co trzeba zrobić, aby je otrzymać?

Nowym elementem systemu, obowiązującym w całej UE, będzie płatność „zielona”. Jest to płatność z tytułu praktyk rolniczych dla klimatu i środowiska. Szacunkowa stawka płatności na zazielenienie wyniesie ok. 74 euro/ha. Realizowane ono będzie poprzez: dywersyfikację upraw (w zależności od powierzchni gospodarstwa prowadzenie co najmniej 2 lub 3 różnych upraw), utrzymanie trwałych użytków zielonych oraz utrzymanie obszarów proekologicznych. Ponadto możliwa będzie realizacja dywersyfikacji upraw poprzez praktyki równoważne w ramach działania rolnośrodowiskowego poprzez pakiet *ochrona gleb i wód* lub *rolnictwo zrównoważone*.

Wszyscy rolnicy uprawnieni do jednolitej płatności obszarowej zobowiązani będą do realizacji zazielenienia. W zależności od ilości posiadanych w gospodarstwie gruntów ornych oraz udziału trwałych użytków zielonych, będą oni zobowiązani do przestrzegania jednej, dwóch, lub trzech praktyk zazielenienia. Gospodarstwa, w których ponad 75% użytków rolnych to trwale użytki zielone, lub gospodarstwo o wysokim udziale (ponad 75%) gruntów ornych wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielonych roślin pastewnych albo ugorowanych, z uwagi na korzystne oddziaływanie na środowisko, będą zwolnione z obowiązku realizacji dywersyfikacji.

W przypadku nieprzestrzegania praktyk zazielenienia na rolników nakładane będą kary administracyjne polegające na zmniejszeniu kwoty otrzymanych w danym roku płatności bezpośrednich.

☎ Jakie będą stawki dopłat wypłacane rolnikowi za rok 2014 i od czego zależy ich wysokość?

W 2014 stawki dopłat wyniosą odpowiednio:

- JPO 910,87 zł/ha (więcej o 80 zł w stosunku do roku poprzedniego),
- Płatność uzupełniająca do chmielu - 1000,39 zł/ha,

- Płatność uzupełniająca do skrobi – 351,69 zł/ha,
- Płatność uzupełniająca do tytoniu – 4,53 zł/kg w przypadku odmian typu Virginia i 3,18 zł/kg w przypadku odmian Burley,
- Płatność z tytułu owoców i warzyw - 165,55 zł/tonę,
- Płatność z tytułu owoców miękkich – 1569,76 zł/ha,
- Płatność cukrowa – 53,61 zł/tonę,
- Płatność do krów – 595,30 zł/sztukę,
- Płatność do owiec – 125, 32 zł/sztukę,
- Płatność specjalna do motylkowych i strączkowych drobnonasiennych – 556,37 zł/ha.

Stawka wypłacanych dopłat zależy od kursu wymiany po jakim przeliczano stawki dopłat. Dla roku 2014 wynosił on 4,1776 zł/euro, a w 2013 4,2288 zł/euro.

Wypłata dopłat bezpośrednich rozpocznie się 1 grudnia 2014 roku.

☎ Kiedy rolnik musi posługiwać się numerem NIP?

Obowiązujące w chwili obecnej przepisy mówią, że podatnik będący osobą fizyczną i objęty rejestrem PESEL (a więc także i rolnik) nie prowadzący działalności gospodarczej lub niebędący zarejestrowanym podatnikiem podatku VAT powinien posługiwać się numerem PESEL. W sytuacji kiedy rolnik nie posiada numeru NIP nie musi o niego występować do Urzędu Skarbowego. Jeśli rolnik decyduje się na przejście z systemu ryczałtowego na zasady ogólne podatku VAT musi już takim numerem się posługiwać.

☎ Jestem rolnikiem prowadzącym osobiste działalność gospodarczą (punkt skupu runa leśnego). Jakie warunki muszę spełnić, aby zawiesić działalność na okres jesienno – zimowy.

Zawiesić działalność może tylko i wyłącznie osoba, która nie zatrudnia pracowników. Zawieszenia można dokonać maksymalnie na okres 24 miesięcy i nie mniej niż na 30 dni. Trzeba wówczas wypełnić wniosek CEIDG-1 i złożyć w gminie gdzie zakładaliśmy działalność. Jeśli po upływie maksymalnego okresu nie wznowimy działalności zostanie ona wykreślona z rejestru.

W trakcie zawieszenia osoba prowadząca działalność ma prawo wykonywać wszelkie czynności niezbędne do zachowania lub zabezpieczenia przyszłych przychodów, przyjmować należności, lub regulować zobowiązania powstałe przed zawieszeniem działalności. Ponadto można zbywać własne środki trwałe i wyposażenie.

☎ Co to jest faktura uproszczona i kto może ją wystawić?

W sytuacji kiedy cała kwota brutto dotycząca sprzedaży nie przekracza wartości 450 zł (100 euro) można wystawić taką fakturę. Nie można jej wystawiać wtedy kiedy na fakturze nie jest podawany numer NIP. Faktura taka musi zawierać:

- datę jej wystawienia,
- kolejny numer identyfikujący fakturę,
- imiona i nazwiska wystawcy,
- nazwę i rodzaj towaru i usługi,
- termin płatności jeśli jest inny niż data wystawienia,
- kwota upustów, obniżek, rabatów jeśli występują,
- kwota należności ogółem.

Wystawianie takich faktur nie jest obowiązkowe. Zawsze można wystawić zwykłą fakturę.

☎ Jaka będzie cena żyta do obliczenia wartości podatku rolnego na rok 2014?

Średnia cena żyta do podatku rolnego za rok 2015 wyniesie maksymalnie 61,37 zł/ dt żyta. Zgodnie z definicją podatek rolny liczony jest jako równowartość 2,5 dt żyta, czyli maksymalnie 153,43 zł od 1 ha przeliczeniowego gruntu rolnego. W stosunku do roku ubiegłego uległa ona nieznacznemu obniżeniu (z wartości 173,20 zł). Każda gmina ma prawo do zastosowania indywidualnych ulg oraz zmniejszeń obowiązujących stawek. ■

NIEZNAJOMOŚĆ PRAWA NIE ZWALNIA OD ODPOWIEDZIALNOŚCI

Prezentujemy Państwu bieżący przegląd aktów prawnych, które odnoszą się do mieszkańców wsi. Liczymy, że zainteresowane osoby dotrą do pełnych tekstów, które są dostępne w bibliotekach niektórych Oddziałów MODR, Urzędach Gmin oraz w Internecie www.infor.pl/dzienniki_ustaw.

Barbara Włodarczyk
Oddział Siedlce

Gatunki zwierząt objęte ochroną ścisłą, częściową; właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków zwierząt, zakazy i odstępstwa od zakazów oraz sposoby ochrony gatunków, w tym wielkość stref ochrony - określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z 6 października 2014 roku (Dz. U. z 7.10.2014r., poz. 1348).

Jednolity tekst rozporządzenia w sprawie minimalnych norm, został zamieszczony w Obwieszczeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 3 czerwca 2014 roku (Dz. U. z 9.10.2014 r., poz. 1372).

Rozporządzenie jest aktem wykonawczym do ustawy z 26 stycznia 2007 roku o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego.

Jednolity tekst ustawy o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców, zawiera Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 4 września 2014 roku (Dz. U. z 13.10.2014 r., poz. 1380).

Jednolity tekst rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji wód, urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów, zawiera Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 16 lipca 2014 roku (Dz. U. z 16.10.2014 r., poz. 1403).

Gatunki grzybów objętych ochroną ścisłą i częściową; właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków grzybów, zakazy i odstępstwa od zakazów oraz sposoby ochrony gatunków grzybów, w tym wielkość stref ochrony - określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z 9 października 2014 roku (Dz. U. z 16.10.2014 r., poz. 1408).

Gatunki roślin objętych ochroną ścisłą i częściową, wymagających stref ochrony ich ostoi lub stanowisk, właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków roślin, zakazy i odstępstwa od zakazów, sposoby ochrony gatunków roślin, w tym wielkość stref ochrony - określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z 9 października 2014 roku (Dz. U. z 16.10.2014 r., poz. 1409).

Jednolity tekst rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013, został zawarty w Obwieszczeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 14 lipca 2014 roku (Dz. U. z 17.10.2014 r., poz. 1410).

Jednolity tekst ustawy o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, zawiera Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 17 września 2014 roku (Dz. U. z 22.10.2014 r., poz. 1438).

Srednia cena skupu żyta za okres 11 kwartałów, będąca podstawą do ustalenia podatku rolnego na 2015 rok wynosi **61,37 zł za 1 dt** - na podstawie Komunikatu Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z 20 października 2014 roku (M.P. z 23.10.2014 r., poz. 935).

Srednia cena sprzedaży drewna, obliczona według średniej ceny drewna uzyskanej przez nadleśnictwa za pierwsze trzy kwartały 2014 roku wyniosła **188,85 zł za 1 m³** - na podstawie

Komunikatu Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z 20 października 2014 roku (M.P. z 28.10.2014 r., poz. 955). *Cena drewna stanowi podstawę do wyliczenia podatku leśnego w 2015 roku.*

Realizacja przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem dalszych tymczasowych nadzwyczajnych środków wsparcia dla producentów niektórych owoców i warzyw w związku z zakazem ich przywozu z Unii Europejskiej do Federacji Rosyjskiej - określa Rozporządzenie Rady Ministrów z 23 października 2014 roku (Dz. U. z 28.10.2014 r., poz. 1468).

Zmiana rozporządzenia w sprawie szczegółowych sposobów postępowania przy zwalczaniu i zapobieganiu rozprzestrzenianiu się mącznika ziemniaczanego (*Globodera rostochiensis*) i mącznika agresywnego (*Globodera pallida*), została opublikowana w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 10 października 2014 roku (Dz. U. z 29.10.2014 r., poz. 1477).

Zmiana rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Program rolnośrodowiskowy” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013, została zawarta w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 27 października 2014 roku (Dz. U. z 30.10.2014 r., poz. 1487).

Jednolity tekst rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przeprowadzenia kontroli na miejscu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013, został zamieszczony w Obwieszczeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 4 lipca 2014 roku (Dz. U. z 31.10.2014 r., poz. 1493).

Stawki opłat za usunięcie drzew i krzewów oraz stawki kar za zniszczenie zieleni na 2015 rok, określa Obwieszczenie Ministra Środowiska z 24 października 2014 roku (M.P. z 29.10.2013 r., poz. 958).

Maksymalna stawka opłaty za usuwanie drzew, za jeden cm obwodu pnia mierzonego na wysokości 130 cm, gdy wielkość pnia wynosi:

- ✓ do 25 cm - **345,30 zł**,
- ✓ od 26 do 50 cm - **524,36 zł**,
- ✓ od 51 do 100 cm - **818,52 zł**
- ✓ od 101 do 200 cm - **1 278,96 zł**
- ✓ od 201 do 300 cm - **1 918,42 zł**
- ✓ od 301 do 500 cm - **2 685,78 zł**
- ✓ od 501 do 700 cm - **3 453,15 zł**
- ✓ powyżej 700 cm - **4 476,33 zł**.

Stawka za 1 cm obwodu pnia drzewa mierzonego na wysokości 130 cm, gdy jest to:

- ✓ topola, olsza, klon jesionolistny, wierzba, czeremcha amerykańska, grochodrzew wynosi **-13,84 zł**;
- ✓ kasztanowiec, morwa, świerk pospolity, modrzew, brzoza brodawkowata i omszona, jesion amerykański, czeremcha zwyczajna, sosna zwyczajna, dagleżja - **37,63 zł**;
- ✓ dąb, buk, grab, lipa, choina igliczna, głóg - forma drzewiasta, jarząb, jesion wyniosły, brzoza (pozostałe gatunki i odmiany), jodła pospolita, świerk i sosna (pozostałe gatunki i odmiany), żywotnik, platan klonolistny, wiąz, cyprysik, klon z wyjątkiem klonu

Przeniesienie własności gruntów na następcę - procedura prawna

Barbara Włodarczyk
Oddział Siedlce

Do przeniesienia własności dochodzi zazwyczaj na skutek umowy zawartej przez dotychczasowego właściciela rzeczy z późniejszym jej nabywcą. Najczęściej spotykanymi umowami są: sprzedaż, zamiana, darowizna, dożywocie. Zasady i tryb przekazywania gospodarstw rolnych unormowano poza przepisami prawa cywilnego, w przepisach dotyczących ubezpieczeń społecznych rolników.

Rolnik będący właścicielem/ współwłaścicielem gospodarstwa rolnego poprzez umowę z następcą, zobowiązuje się do przeniesienia na następcę własności i posiadania gospodarstwa z chwilą uzyskania prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej, jeżeli następca do tego czasu będzie pracował w tym gospodarstwie. Warunek pracy następcy w gospodarstwie rolnym będzie spełniony w przypadku usprawiedliwionych lub uzgodnionych z rolnikiem przerw w pracy. Drugim wymogiem stawianym przez przepisy jest wiek następcy, który musi być co najmniej 15 lat niższy od wieku rolnika.

Umowa może zawierać również inne postanowienia, zwłaszcza dotyczące wzajemnych świadczeń stron przed i po przeniesieniu własności na następcę. Umowa powinna być zawarta w formie aktu notarialnego.

Na żądanie rolnika sąd może rozwiązać umowę z następcą, jeżeli:

- nie podjął (bez usprawiedliwionych powodów) albo zaprzestał pracy w gospodarstwie rolnika,
- nie wywiązuje się z obowiązków przyjętych w umowie,
- postępuje w taki sposób, że nie można wymagać od rolnika, aby spełnił obowiązki względem następcy.

Następna umowa przenosząca własność gospodarstwa rolnego na następcę musi być także zawarta w formie aktu notarialnego.

Jeśli w umowie z następcą, albo w umowie zawartej w celu wykonania tej umowy nie postanowiono inaczej, rolnik po przeniesieniu własności gospodarstwa, może żądać od niego świadczeń przewidzianych w Kodeksie cywilnym, w zakresie uzasadnionym potrzebami rolnika i członków jego rodziny oraz warunkami majątkowymi i osobistymi następcy, z uwzględnieniem jego nakładu pracy w gospodarstwie rolnika i korzyści uzyskanych od rolnika przed objęciem gospodarstwa.

Kodeks cywilny w art. 908 mówi „Jeżeli w zamian za przeniesienie własności nieruchomości nabywca zobowiązał się zapewnić zbywcy dożywotnie utrzymanie (umowa o dożywocie), powinien on, w braku odmiennej umowy, przyjąć zbywcę jako domownika, dostarczać mu wyżywienia, ubrania, mieszkania, światła i opału, zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnację w chorobie oraz sprawić mu własnym

— — — — —
jesionolistnego, gatunki i odmiany ozdobne jabłoni, śliwy, wiśni i orzecha, leszczyna turecka - **91,54 zł**;

✓ jodła (pozostałe gatunki i odmiany), tulipanowiec, magnolia, korkowiec, miłorząb, cis, cypryśnik, bożodrzew - **345,30 zł**.

Stawki kar za usunięcie jednego metra kwadratowego powierzchni pokrytej krzewami wynoszą - **255,78 zł**, natomiast za zniszczenie jednego metra kwadratowego terenu zieleni: trawników - **58,82 zł**, kwietników - **505,18 zł**. ■

Wieś Mazowiecka, grudzień 2014

kosztem pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. Dożywocie można zastrzec także na rzecz osoby bliskiej zbywcy nieruchomości.”

Jeśli rolnik przeniesie własność gospodarstwa przed nabyciem prawa do emerytury lub renty, a w umowie z następcą albo w umowie zawartej w celu wykonania tej umowy nie postanowiono inaczej, może on żądać od następcy świadczeń pieniężnych w wysokości nieprzekraczającej połowy emerytury podstawowej miesięcznie, do czasu nabycia prawa do emerytury lub renty.

Na żądanie rolnika, sąd może rozwiązać umowę przenoszącą własność gospodarstwa, jeśli po rozważeniu interesów stron, stwierdzi że następca:

- uporczywie postępuje wobec rolnika w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego lub
- dopuścił się względem rolnika albo jednej z najbliższych mu osób rażącej obrazy czci bądź umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu albo wolności, lub
- uporczywie nie wywiązuje się ze swych obowiązków względem rolnika wynikających z umowy lub przepisów prawa.

Jeżeli rolnik zmarł przed wykonaniem umowy z następcą, który pracował w jego gospodarstwie co najmniej 5 lat, następca może żądać od spadkobierców rolnika wykonania tej umowy. Roszczenie to ma pierwszeństwo przed roszczeniami z tytułu zapisów. ■

REKLAMA

Hodowla Ziemniaka Zamarte
Sp. z o.o.

Zamarte, ul. Parkowa 1
89-430 Kamień Krajeński

Hodowla Ziemniaka Zamarte Sp. z o.o.
- Grupa IHAR

Zaprasza do zakupu najlepszych POLSKICH odmian ziemniaka – m.in. **Denar, Lord, Miłek, Gwiazda, Michalina, Bila, Finezja, Malaga, Oberon**, a także odmian skrobiowych – tj. **Kuba, Skawa, Rudawa, Jasia** oraz wielu innych...

Ziemniaki dostosowane do Twoich potrzeb i oczekiwań.

Najwyższe stopnie kwalifikacji i najlepsza jakość!!!

**DOSTAWA BEZPOŚREDNIO NA TWOJE
PODWÓRKO!!!**

Skontaktuj się z naszymi doradcami:

Marian Mikołajczak
m.mikolajczak@zamarte.com
tel. 698-978-254

Mariusz Krzoska
m.krzoska@zamarte.com
tel. 662-156-030

www.zamarte.com
tel. 52-388-15-76

hzz@zamarte.com
fax. 52-388-15-74

Zastosowanie pomp ciepła w rolnictwie, cz. 2

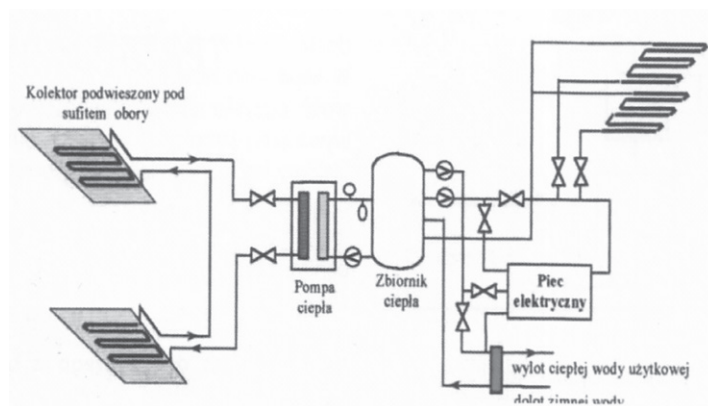
Waldemar Witek

Oddział Radom

Pompa ciepła jest urządzeniem wymuszającym przepływ ciepła z obszaru o niższej temperaturze do obszaru o temperaturze wyższej. Urządzenie to pozwala na odzyskanie ciepła z naturalnych, darmowych źródeł energii. Niskotemperaturowa energia podniesiona za pomocą pompy ciepła na wyższy poziom temperatury, oddawana jest do układów centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej. Pompy ciepła stosuje się do ogrzewania zarówno małych domów, jak i całych osiedli oraz obiektów przemysłowych.

Innym, alternatywnym przykładem wykorzystania energii odpadowej w produkcji zwierzęcej, jest odzysk ciepła odpadowego w czasie wentylacji obory. Przyjmuje się, że moc cieplna pochodząca od 1 sztuki bydła zawarta w powietrzu wylotowym wynosi od 200 do 500 W. Niskotemperaturowym źródłem energii jest w tym przypadku ciepłe powietrze opuszczające budynek inwentarski kanałem wentylacyjnym. Według dostępnej literatury inwestycja w pompę ciepła jest uzasadniona, gdy obsada bydła wynosi przynajmniej 40-50 krów.

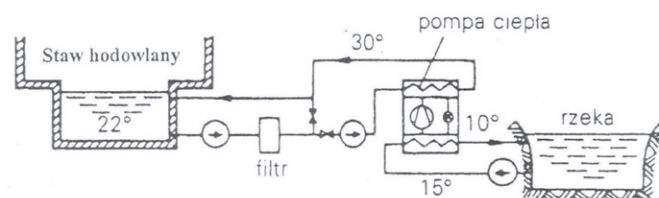
Rys. 2. Schemat instalacji wykorzystującej odzyskiwanie ciepła odpadowego pochodzącego z wentylacji obory

Tego typu rozwiązania są wykorzystywane w krajach skandynawskich, a zwłaszcza w Danii. Dzięki wykorzystaniu takiego układu możemy otrzymać niewielkim kosztem moc rzędu 20 kW w oborze, czy chlewni o obsadzie 80-100 DJP. Rewersyjne działanie pompy pozwala na schładzanie latem budynku inwentarskiego, co przyczynia się do odpowiedniego mikroklimatu w oborze, lub chlewni.

Pompę ciepła można też zastosować przy produkcji ryb ciepłolubnych lub narybku - do podgrzewania wody w zbiornikach. Dolnym źródłem ciepła mogą być sondy pionowe, lub naturalne ciekły wodne.

Rys. 3. Schemat przedstawiający wykorzystanie pompy do podgrzewania wody w zbiornikach

Pompę ciepła można również wykorzystać do suszenia siana, ziarna, nasion lub innych produktów roślinnych.

Jak ogrzać dom schładzając mleko?

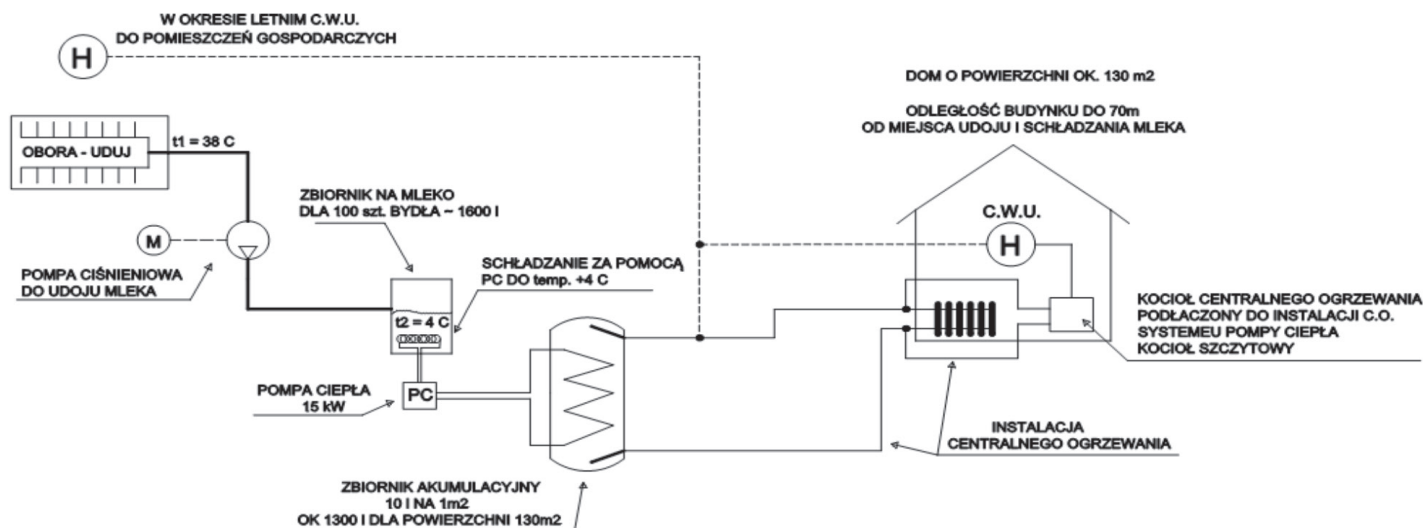
Ciekawą propozycję zaproponował zespół: **Tomasz Olkowski** z Katedry Elektrotechniki, Energetyki, Elektroniki i Automatyki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i **Andrzej Koniecko** oraz **Łukasz Przybylski** z Warmińsko-Mazurskiej Agencji Energetycznej Sp. z o.o. w Olsztynie. Opracowali oni własną koncepcję wykorzystania ciepła odpadowego z procesu schładzania mleka, jako alternatywnego źródła energii do ogrzewania wiejskiego budynku mieszkalnego.

Założono w niej, że ciepło otrzymywane ze schładzania mleka będzie przekazywane do budynku z wykorzystaniem pompy ciepła. Do obliczeń wybrano wiejski budynek mieszkalny – typowy dom jednorodzinny o powierzchni 130 m².

Ilość ciepła potrzebną do ogrzewania danego budynku obliczono na podstawie wskaźników sezonowego zapotrzebowania ciepła na 1m² powierzchni w ciągu roku.

Do obliczeń przyjęto wartość wskaźnika sezonowego zapotrzebowania na ciepło równą 140 kWh·m⁻²·rok⁻¹ – dla budynków wybudowanych w latach 1993–2007. Oznacza to, że obliczona ilość ciepła nie będzie w pełni pokrywała potrzeb grzewczych tego budynku w okresie zimowym oraz należy przypuszczać, że będzie stanowił nadwyżkę ciepła w okresie letnim. W czasie zwiększonego zapotrzebowania na ciepło w miesiącach zimowych niedobory ciepła z procesu schładzania mleka można pokryć, stosując dodatkowe źródło ciepła, np. kocioł wodny c.o.. Istnieją także potencjalne możliwości magazynowania nadwyżek ciepła generowanych w miesiącach wiosenno-letnich w przeznaczonych do tego celu akumulatorach ciepła.

Rys. 4. Schemat instalacji umożliwiającej odzyskiwania ciepła schładzanego mleka do ogrzewania budynku mieszkalnego

Rachunek kosztów

1. Koszty inwestycyjne

Gospodarstwa rolne zajmujące się chowem bydła mlecznego są najczęściej standardowo wyposażone w urządzenia do doju, schładzania i przechowywania mleka, jak i w instalacje c.o. i c.w.u. w budynkach mieszkalnych, gospodarskich i innych. Zatem, analizując schemat, zauważamy, że budując taki system należy jedynie ponieść nakłady finansowe na:

- pompę ciepła o mocy 9 kW – ok. 20 000 PLN,
- zbiornik akumulacyjny wody grzewczej o objętości 1300 litrów (10 litrów na każdy m² ogrzewanej powierzchni) – ok. 6 000 PLN,
- koszty instalacyjne – ok. 9 000 PLN. Razem 35000 PLN.

2. Koszty eksploatacyjne

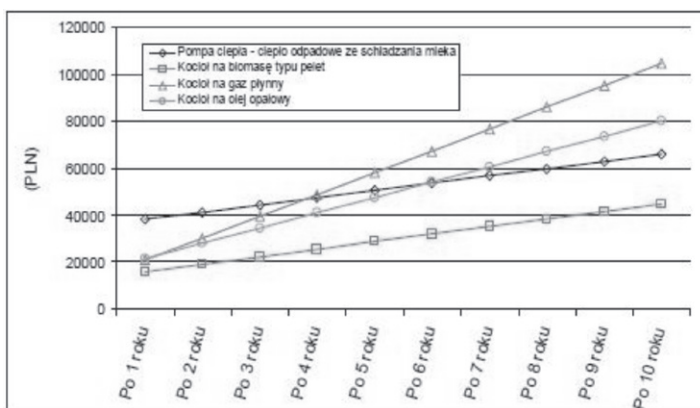
Związane są one przede wszystkim z opłatami za energię elektryczną do napędu pompy ciepła. Jeżeli pompa ciepła pobiera 25% mocy oddawanej na wyjściu, to dla pompy ciepła o mocy wyjściowej 9 kW pobór mocy wyniesie 2,25 kW. Biorąc pod uwagę aktualną cenę 1 kWh energii elektrycznej dla taryfy podstawowej równą 0,6289 PLN oraz wymagany czas schładzania mleka z jednego udoju równy maksymalnie 3 godzinom, to koszt poniesiony na energię elektryczną w ciągu roku wyniesie w przybliżeniu 3099 PLN.

Tabela 1. Zestawienie porównawcze kosztów inwestycyjnych i eksploatacyjnych pompy ciepła i wybranych systemów grzewczych, stosowanych w krajowym rolnictwie dla budynku mieszkalnego o powierzchni 130 m²

Pompa ciepła	Kotłownia na biomasę typu pelet	Kotłownia na gaz płynny	Kotłownia na olej opałowy
KOSZTY INWESTYCYJNE			
Pompa ciepła o mocy 9 kW – ok. 20000 PLN, Zbiornik akumulacyjny wody grzewczej o objętości 1300 litrów (10 litrów na każdy m ² ogrzewanej powierzchni) – ok. 6000 PLN, Koszty instalacyjne – ok. 9000 PLN.	Kocioł wraz z armaturą – ok. 12500 PLN	Kocioł wraz z armaturą – ok. 11500 PLN	Kocioł – ok. 11500 PLN, Zbiornik na olej opałowy 2000 litrów wraz z instalacją – ok. 3500 PLN
Razem: 35000 PLN	Razem: 12500 PLN	Razem: 11500 PLN	Razem: 15000 PLN
KOSZTY EKSPLOATACYJNE			
Energia elektryczna rocznie – ok. 3099 PLN	Pelety – ok. 3,8 t/rok – ok. 3230 PLN	Gaz płynny – ok. 3000 litr/rok – ok. 8800 PLN Roczna dzierżawa zbiornika na gaz płynny – ok. 500 PLN	Olej opałowy – ok. 2000 litr/rok – ok. 6200 PLN, Roczne usługi konserwacyjne – ok. 300 PLN
Razem: 3099 PLN	Razem: 3230 PLN	Razem: 9300 PLN	Razem: 6500 PLN

Zespół sprawdził również jak kształtowałyby się koszty inwestycyjne wraz z kosztami eksploatacyjnymi w perspektywie 10-letniego okresu użytkowania poszczególnych systemów grzewczych. Wyniki tych szacunków wyraźnie uwidaczniają korzyści płynące z zastosowania pompy ciepła w stosunku do dwóch spośród trzech przyrównywanych układów grzewczych, co zostało przedstawione na wykresie. Dla uproszczenia przyjęto, że ceny energii elektrycznej i paliw pozostają stałe w stosunku do ich aktualnego poziomu.

Rys. 5. Wykres pokazuje kształtowanie się kosztów inwestycyjnych i eksploatacyjnych w okresie 10-letniego użytkowania różnych systemów grzewczych

Z przebiegu krzywych przedstawionych na wykresie wynika, że układ grzewczy oparty o pompę ciepła już po czwartym roku użytkowania staje się tańszy od układu z kotłem na gaz płynny, a po 6 roku – od systemu z kotłem na olej opałowy. Natomiast w przyjętych warunkach koszty prowadzenia kotłowni opalanej peletami i koszty użytkowania pompy ciepła nigdy się nie zrównają. Reasumując powyższe rozważania można stwierdzić, że istnieją potencjalne możliwości wykorzystania ciepła z procesu chłodzenia mleka, jako alternatywnego źródła ciepła dla budynków mieszkalnych. ■

Przydomowe oczyszczalnie ścieków

Karolina Sieczka
Oddział Radom

Zarówno obiekty mieszkalne, jak i użyteczności publicznej, muszą mieć rozwiązany problem odprowadzania ścieków. Unieszkodliwianie pochodzących z domów prywatnych jest regulowane rozporządzeniem Ministra Środowiska w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

Zgodnie z §11 ust. 5 rozporządzenia, ścieki pochodzące z gospodarstwa domowego mogą zostać doprowadzone do ziemi w granicach gruntu będącego własnością wprowadzającego, przy zachowaniu odpowiednich warunków:

- Ilość ścieków nie przekracza 5 m³/dobę,
- BZT₅ (biochemiczne zapotrzebowanie na tlen) ścieków jest zredukowane, o co najmniej 20%, a zawartość zawiesin ogólnych o 50% w wyniku wstępnego oczyszczenia,
- Miejsce wprowadzenia ścieków oddziela od poziomu wodonośnego warstwa gruntu o miąższości, co najmniej 1,5 metra.

Dodatkowe kryteria są związane z terenami, na których nie ma miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

O możliwości powstania oczyszczalni przydomowych decydują wymagania z zakresu ochrony środowiska. Instalacji nie można wybudować na obszarach objętych ochroną (parki krajobrazowe, strefy ochronnych ujęć wody), na obszarach zagrożonych powodzią oraz obszarach narażonych na zalewanie wodami opadowymi.

Jak działa oczyszczalnia?

Zasada działania opiera się na naturalnych procesach biologicznych, dzięki którym zanieczyszczenia zawarte w ściekach są rozkładane na proste związki mineralne, nieszkodliwe dla środowiska naturalnego. Oczyszczalnie są tak skonstruowane, aby procesy te zachodziły jak najintensywniej.

Ścieki oczyszczone w przydomowej oczyszczalni ścieków można rozsącać do gruntu lub odprowadzać do rzeki albo rowu melioracyjnego, nie obawiając się ich negatywnego oddziaływania na środowisko.

Jest wiele rodzajów oczyszczalni różniących się zastosowaną technologią, a co za tym idzie - konstrukcją, wielkością i stopniem oczyszczania ścieków. We wszystkich niezbędnym elementem jest **osadnik wstępny**. Do niego w pierwszej kolejności dopływają ścieki z domowej kanalizacji. Zawarte w nich ciała stałe cięższe od wody opadają na dno, gdzie tworzą osad. W warunkach beztlenowych część zanieczyszczeń rozkłada się na substancje rozpuszczalne w wodzie, a część na nierozpuszczalne związki mineralne, które pozostają na dnie osadnika.

Rodzaje oczyszczalni

Istnieje kilka rodzajów przydomowych oczyszczalni ścieków. Wybór właściwej zależy od zasobów finansowych gospodarstwa oraz ograniczeń prawnych i technicznych.

- **Oczyszczalnia z drenażem rozsączającym** - jest najprostszym rodzajem oczyszczalni. Ścieki wypływające z budynku trafiają do osadnika gnilnego, w którym zachodzą wstępne procesy ich oczyszczania. Najczęściej wykorzystuje się osadniki z tworzyw sztucznych ze względu na dużą trwałość, odporność na korozję i łatwość montażu. Po wstępnym oczyszczeniu ścieki rozprowadzone są do poszczególnych nitek drenazowych za pomocą studzienki rozdzielającej. Następnie zostają rozsączone do gruntu, gdzie zachodzi ich oczyszczanie tlenowe.

Główne zalety oczyszczalni z drenażem rozsączającym:

- prosta konstrukcja,
- niskie koszty zakupu urządzeń,
- nie wymaga specjalistycznej wiedzy ani nadzoru (praktycznie bezobsługowa),
- duża odporność na nierówności w dopływie ścieków,
- niskie koszty eksploatacji,
- długa żywotność urządzeń,
- niska awaryjność, o ile przestrzegane są zalecenia producenta co do prawidłowej eksploatacji oraz okresowych przeglądów najważniejszych elementów,

Główne wady:

- stosunkowo duża powierzchnia działki niezbędna do jej instalacji,

- brak kontroli sprawności oczyszczalni,
- ryzyko związane ze zmianami fizyko-biologicznymi, które mogą mieć miejsce niezależnie od człowieka,
- wymagane stosowanie biopreparatów w celu utrzymania odpowiedniej jakości flory bakteryjnej,
- możliwość przewymiarowania podczas projektowania.

• Oczyszczalnia z filtrem piaskowym

- tego typu oczyszczalnie stosowane są w przypadku gruntu zbyt przepuszczalnego lub gruntu nieprzepuszczalnego. Pierwszym elementem takiego rozwiązania jest osadnik gnilny, w którym następuje pierwsza faza oczyszczania. Następnie ścieki przepływają grawitacyjnie, bądź są przetłaczane przez przepompownię na filtr piaskowy. Na filtrze piaskowym ścieki zostają równomiernie rozprowadzone poprzez drenaż rozsączający. Następuje tu drugi etap oczyszczania - biologiczny. Na żwirze, który stanowi główne wypełnienie filtra, rozwijają się bakterie tlenowe i beztlenowe oraz inne mikroorganizmy odpowiedzialne za proces doczyszczania. Przefiltrowane ścieki są odprowadzane przez dreny zbierające do studni zbiorczej, a stamtąd do odbiornika.

Główne zalety oczyszczalni z filtrem piaskowym:

- prosta konstrukcja,
- niskie koszty zakupu,
- duża odporność związana z nierównomiernością w dopływie ścieków,
- niskie koszty eksploatacji,
- możliwość gospodarczego wykorzystania ścieków oczyszczonych (do podlewania trawnika, mycia samochodu),

Główne wady:

- stosunkowo duża powierzchnia niezbędna do instalacji (podobna jak w przypadku drenażu rozsączającego),
- wyższe koszty i większy nakład pracy związany z wykonaniem filtra piaskowego,
- konieczność wykonania zabezpieczenia przed uszkodzeniem filtra piaskowego.

• Oczyszczalnia z filtrem gruntowo-roślinnym

- można ją określić jako sztuczne ekosystemy bagienne. Ścieki oczyszczane są poprzez zachodzące procesy biochemiczne oraz filtrację. Za wysoką efektywność ich oczyszczania

odpowiada, m.in. złożony kompleks, w którym istotną rolę odgrywają rośliny, zastosowane podłoże mineralne i organiczne oraz duża różnorodność gatunkowa mikroorganizmów.

Główne zalety oczyszczalni roślinno-gruntowych:

- prosta konstrukcja,
- bardzo wysoka sprawność (redukcja zanieczyszczeń),
- możliwość wykorzystania (zagospodarowania) filtra, jako elementu dekoracyjnego na działce,
- możliwość wykorzystania lokalnej roślinności bagiennej,
- duża odporność na nierównomierność, a nawet okresowy brak w dopływie ścieków,
- możliwość wykorzystania istniejącego szamba (o ile jest ono szczelne),
- możliwość wykorzystania gospodarczego oczyszczonych ścieków.

Główne wady:

- stosunkowo duża powierzchnia niezbędna do wykonania filtra,
- wysoki koszt zakupu folii, pompy, wypełnienia filtra,
- konieczność zakupu roślin do nasadzeń na filtrze.

- **Oczyszczalnia ze złożem biologicznym** - wykorzystuje do oczyszczania ścieków

naturalne tlenowe procesy rozkładu biochemicznego zanieczyszczeń.

Zalety złoża biologicznego to:

- duża odporność na nierównomierny dopływ ścieków,
- wysoka odporność na zmienne temperatury zewnętrzne,
- wysoka redukcja zanieczyszczeń (powyżej 95%),
- brak konieczności posiadania fachowej wiedzy,
- długa żywotność urządzeń,
- niskie koszty eksploatacji (ewentualnym kosztem może być zakup specjalnych biopreparatów),
- niewielka powierzchnia potrzebna do zamontowania złoża biologicznego.

Główne wady:

- konieczność czyszczenia/przepłukiwania wypełnienia złoża,
- wymiana zużytych części mechanicznych.

- **Oczyszczalnia z komorą osadu czynnego** - dysponuje skupiskami mikroorganizmów tlenowych, dzięki którym przebiegają procesy oczyszczania.

Główne zalety oczyszczalni z osadem czynnym:

- wysoka redukcja zanieczyszczeń zawartych w ściekach (w znacznym stopniu za-

chodzi także unieszkodliwienie wirusów, bakterii oraz innych mikroorganizmów),

- mała powierzchnia niezbędna do jej montażu,
- długa żywotność urządzeń,
- bardzo dobre napowietrzenie ścieków (przez co uzyskujemy wyższą redukcję zanieczyszczeń),
- równomierne i stabilne oczyszczanie ścieków,
- możliwość gospodarczego wykorzystania ścieków oczyszczonych.

Główne wady:

- wyższe koszty związane z eksploatacją (zwłaszcza z poborem energii elektrycznej),
- duża wrażliwość na nierównomierny dopływ ścieków,
- duża wrażliwość na okresowy brak energii elektrycznej,
- konieczność przeszkolenia potencjalnego użytkownika, co do prawidłowej eksploatacji oczyszczalni,
- potencjalnie większa awaryjność elementów mechanicznych. ■

Źródła:

1. Dz.U. z 2006 r. Nr 137, poz. 984
2. Przydomowe oczyszczalnie ścieków - poradnik, Norbert Brzostowski i in.
3. <http://wikipedia.pl>

Metody unieszkodliwiania azbestu

Marta Jusińska-Sołowiej

MODR Warszawa

Obecnie postępowanie z wyrobami zawierającymi azbest kojarzy się głównie z ich demontażem, pakowaniem, transportem lub składowaniem. Prowadzi to do wydatkowania dużych sum, rzędu 340 mln zł na budowę nowych składowisk o łącznej powierzchni 230 - 300 ha, lecz nie zmniejsza ilości składowanych odpadów. Rozwój technologii dopuszcza możliwości przetwarzania odpadów azbestowych w sposób zapewniający unicestwienie włókien azbestu.

Prawne dopuszczenie przetwarzania odpadów azbestowych w urządzeniach przeznaczonych służących unicestwieniu włókien azbestu stworzy możliwość alternatywną

do budowy nowych składowisk odpadów azbestowych, co zminimalizuje ilość azbestu i poniesione na ten cel koszty. Wśród takich metod wyróżnić można: witrifikację, plazmową destrukcję odpadów niebezpiecznych, mikrofalową obróbkę termiczną (MTT). Poniżej przedstawiam zasady działania poszczególnych metod unieszkodliwiania azbestu z uwzględnieniem korzyści, jakie mogłyby przynieść, gdyby w praktyce zostały zastosowane.

Witrifikacja

Polega na przetapianiu różnych materiałów nieorganicznych (np. odpadów azbestowych) wraz z odpadową stłuczką szklaną na jednorodną zeszkliwioną masę - witrut. Proces witrifikacji polega na kontrolowanym dostarczeniu energii do unieszkodliwionej substancji - odpadów

azbestowych - które pod wpływem temperatury około 1500°C ulegają termicznemu rozkładowi oraz przemianom chemicznym. W kolejnym etapie następuje ich stopienie i szybkie schłodzenie, dzięki czemu odpady tracą swoją włóknistą postać, a zyskują strukturę szkła

W ten sposób niebezpieczne włókna azbestu zostają uwieszone w szklistej masie i nie stwarzają zagrożenia dla ludzi i środowiska. Amorficzny produkt końcowy posiada dużą odporność mechaniczną i chemiczną, dzięki czemu może zostać wykorzystany w wielu gałęziach przemysłu, na przykład w drogownictwie jako kruszywo pod nową nawierzchnię, czy dodatek do betonu. Kolejną zaletą procesu witrifikacji jest redukcja objętości wyjściowego materiału do 95%. Jedyną wadą tej metody jest duża energochłonność, przez co powinno

dokończenie na str. 18

się ją stosować (na większą skalę) jedynie do utylizacji odpadów niebezpiecznych.

Plazmowa destrukcja odpadów niebezpiecznych

To technologia, umożliwiająca unieszkodliwianie odpadów azbestowych z jednoczesną redukcją ich objętości. Zastosowanie plazmy pozwala na uzyskanie temperatury rzędu 5.000 - 20.000°C w ośrodku beztlenowym, dzięki czemu możliwe jest prowadzenie reakcji rozkładu wielu różnych związków nieorganicznych. Głównymi produktami pirolizy plazmowej są: CO, H₂, CO₂, HCl, niższe węglowodory gazowe oraz odpady nieorganiczne w amorficznej postaci, tzw. witryt. Powstające podczas tego procesu gazy (wodór, tlenek węgla i metan) mogą być przetworzone w wysoko wartościowe paliwo gazowe, które może zostać następnie wykorzystane do produkcji metanolu lub do wytwarzania energii elektrycznej w cyklu skojarzonym. Natomiast amorficzny produkt utylizacji odpadów charakteryzuje się dużą wytrzymałością i odpornością na wymywanie zawartych w nim substancji, dlatego może być z powodzeniem stosowany do wytwarzania elementów budowlanych lub stosowany jako podsypka w budownictwie drogowym.

MTT (Microwave Thermal Treatment)

Najnowsza technika przetwarzania odpadów budowlanych zawierających azbest to metoda mikrofalowej obróbki termicznej (Microwave Thermal Treatment-MTT). Proces sprowadza się do podgrzania wcześniej rozdrobnionych w hermetycznej kruszarce odpadów azbestowych, a następnie nasączenie ich specjalnymi dodatkami, polepszającymi absorpcję fal i obniżającymi w skoncentrowanym polu mikrofalowym temperaturę procesu do 900 - 1000°C, w której następuje całkowita destrukcja struktury włókien azbestowych. Poprzez zastosowanie mikrofal do ogrzewania całej objętości odpadów (a nie tylko powierzchni zewnętrznej) rozwiązano problem bardzo słabego przewodnictwa cieplnego azbestu. Z uwagi na możliwość wytwarzania w procesie pary wodnej oraz niewielkich ilości innych substancji lotnych z zanieczyszczeń znajdujących się na płytach eternitowych, takich jak: pokrycia farbami różnego rodzaju, olejami i zanieczyszczeniami organicznymi (mchy i porosty), reaktory zostały wyposażone w systemy dopalania z katalizatorami ceramicznymi lub opcjonalnie w nowatorski system dopalania - utleniania zanieczyszczeń w gazach wylotowych. Wydajność reaktora ATON 200 wynosi około 250 kg·h⁻¹. Dotychczasowe badania mikroskopowe i rentgenograficzne przerobionych odpadów nie wykazały śladów włókien i innych struktur azbestowych. Zgodnie z opinią producentów, koszt utylizacji nie przekracza kosztów stosowanej powszechnie metody składowania.

Równorzędnie w celu zminimalizowania uciążliwego transportu dużych ilości odpadów azbestowych została opracowana konstrukcja urządzeń zamontowanych w dwóch przewoźnych kontenerach. W jednym mikrofalowymi i sterującymi zamontowany jest w drugim kontenerze. Zaleca się, aby kontenery ustawiać w pobliżu miejsca demontażu płyt eternitowych w celu zminimalizowania zagrożeń związanych z przemieszczaniem tego niebezpiecznego odpadu. Produkt końcowy o nazwie handlowej ATONIT, jest bezpieczny, nie posiada struktury włóknistej.

Jak wskazują badania przeprowadzone w Instytucie Higieny Pracy w Łodzi oraz w Instytucie Materiałów Budowlanych w Warszawie, może być on stosowany w budownictwie jako dodatek do betonów, do produkcji kostek betonowych, w technologiach budowy dróg, itp.

W nowo przyjętej ustawie o odpadach [Dz. U. 2013 nr 0 poz. 21] usunięto przepis dotyczący unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych. Na wniosek ministra gospodarki zrezygnowano z przepisów regulujących zasady gospodarowania odpadami zawierającymi azbest, które były zawarte w art. 38a „starej” ustawy o odpadach [Dz. U. 2001 nr 62 poz. 628]. Jedyłą dopuszczalną formą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest ich składowanie na specjalnie wydzielonych kwaterach, na składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, lub na składowiskach odpadów niebezpiecznych. Istotny problem stanowi zwiększająca się masa odpadów niebezpiecznych, których część składowana jest w sposób nielegalny lub niewłaściwy, stwarzając poważne zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzi.

Dopuszczalne jest także składowanie na składowiskach podziemnych. Obecnie funkcjonuje 31 składowisk przyjmujących do składowania odpady azbestowe oraz jest planowana budowa kolejnych. W województwie mazowieckim odpady azbestowe składowuje się na ogólnodostępnym składowisku w Rachocinie, gmina Sierpc. Jest to w tej chwili jedyne na terenie województwa mazowieckiego składowisko przeznaczone do unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest.

Odpady te składowuje się w opakowaniu, w którym zostały dostarczone na składowisko odpadów. Przy składowaniu wyżej wymienionych odpadów, należy spełnić wymagania:

- każdorazowo po umieszczeniu odpadów na składowisku odpadów ich powierzchnię zabezpiecza się przed emisją pyłów przez przykrycie izolacją syntetyczną lub warstwą ziemi;
- na składowisku odpadów lub kwaterze nie prowadzi się robót mogących powodować uwolnienie włókien.

Składowanie odpadów należy zakończyć na poziomie 2 m poniżej poziomu terenu otoczenia; następnie składowisko odpadów wypełnia się ziemią do poziomu terenu. Po wypełnieniu składowiska warstwą ziemi na tym terenie nie mogą być budowane budynki, wykonywane wykopy, instalacje naziemne i podziemne, ani nie prowadzi się robót naruszających strukturę tego składowiska odpadów [Dz. U. nr 39 z 2009 poz. 320].

Reasumując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż obecny model zagospodarowania odpadów azbestowych nie powoduje redukcji masy, ani objętości odpadów. Odpady w dalszym ciągu są składowane przez co zajmują znaczną powierzchnię. Wiele się mówi o minimalizacji odpadów, które trafiają na składowiska. Skoro istnieją metody, które mogłyby temu zapobiec, to stawiam pytanie dlaczego nie są wykorzystywane w praktyce? Transfer wiedzy i innowacji w tym przypadku zawiódł. Amorficzny produkt mógłby być wykorzystany do budowy dróg, co w konsekwencji zminimalizowałoby zużycie naturalnego kruszywa.

Spis źródeł na podstawie, których powstał powyższy tekst jest zawarty w pracy dyplomowej, nt. „Zanieczyszczenia środowiska azbestem i jego skutki zdrowotne”, str. 26-32 napisanej przez Martę Jusińską-Sołowiej, pod kierunkiem prof. dr hab. Bogusława Wilkomirskiego (Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego), Warszawa, maj 2013 - Podyplomowe Studia Ochrony Środowiska. ■

Porównanie europejskich technologii uprawy rzepaku ozimego i pszenicy ozimej, cz. I

Ewa Strzeszewska, Janusz Sychowicz,
Jacek Kałwa
Oddział Poświętne

Porównanie technologii uprawy rzepaku ozimego i pszenicy ozimej stało się stałym elementem Dni Pola (Feldtage) organizowanych co dwa lata przez DLG (Niemieckie Towarzystwo Rolnicze).

Po raz drugi Dni Pola odbyły się w miejscowości Bernburg-Strenzfeld (pomiędzy Magdeburgiem i Halle) w landzie Saksonia Anhalt. Specjaliści z pięciu krajów - Niemiec, Czech, Francji, Szwecji i Polski - przedstawili tam osiem różnych technologii produkcji rzepaku.

Natomiast pszenica ozima uprawiana była w dwóch wariantach - konkurso- wym i inicjatywnym. Łącznie zaprezentowano po 11 technologii uprawy pszenicy ozimej w każdym wariantcie. Uczestnikami tego konkursu byli specjaliści z ośmiu państw: Niemiec, Szwajcarii, Czech, Rosji, Francji, Polski, Danii i Szwajcarii.

Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego Oddział Poświętne w Płońsku po raz trzeci uczestniczył w konkursie technologii uprawy rzepaku ozimego i po raz siódmy w konkursie technologii uprawy pszenicy ozimej. Rzepak i pszenice zgłoszone w konkursie uprawiane były na bardzo dobrych glebach typu czarnoziem lesowosowy o pH 7,4 (gleba została oceniona na 87 punktów glebowych w skali 100 pkt.). Średnia roczna suma opadów w tym rejonie wynosi około 500 mm opadów rocznie, a średnia temperatura roczna 9,7 °C.

Warunki konkursu

Uczestnicy konkursu technologii uprawy rzepaku i pszenicy mogli dobrowolnie wybrać odmianę, normy wysiewu, nawożenie pogłówne i środki ochrony roślin. Dozwolone było stosowanie nawozów i środków ochrony zaproponowanych przez uczestników konkursu oraz z listy przedstawionej przez organiza-

torów. Jednak musiały być one dopuszczone do stosowania na terenie Niemiec.

W przypadku rzepaku przygotowano gleby do siewu oraz termin siewu (25.08.2013 r.) oraz jego zbiór w dniu 16.07.2014, były wspólne dla wszystkich technologii. Podobnie było w przypadku pszenicy, lecz uczestnicy konkursu mieli możliwość wyboru dwóch terminów siewu: wczesnego 17.09.2013 r. lub optymalnego 30.09.2013 r., a zbioru dokonano dnia: 12.08.2014 r. Wszystkie prace wykonali pracownicy DLG na zlecenie uczestników konkursu (zlecenia zabiegów były przysyłane za pomocą faxu). Pomocą, z której korzystali uczestnicy konkursu, były informacje o pogodzie i zagrożeniu przez choroby rzepaku i pszenicy z programu komputerowego proPlant. Ponadto przeprowadziliśmy lustrację „naszych” poletek rzepaku i pszenicy, jesienią i wiosną.

Zadaniem uczestników konkursu było uzyskanie wysokiego plonu o dobrej jakości (w wysokiej cenie), przy poniesieniu jak najniższych kosztów.

I. RZEPAK OZIMY

Do konkursu wybraliśmy odmianę mieszańcową Marathon (pełnomocnik w Polsce - DSV Polska sp. z o.o.). Została ona wysiana w rozstawie międzyrzędzi 45 cm, w ilości 30 szt/m² (2,5 kg/ha). Obsada przed zimą wyniosła 27 roślin na m².

Ochrona plantacji

W sytuacji małej presji chwastów na konkursowych poletkach z rzepakiem zrezygnowaliśmy ze stosowania jesienią herbicydu na chwasty dwuliścienne. Zastosowany został natomiast wiosną herbicyd Targa (1 l/ha) na samosiewy zbóż (jęczmień ozimego).

Jesienią, w celu ochrony przed sprawcami chorób grzybowych i dla regulacji pokroju roślin przed zimą, zaproponowaliśmy stosowanie fungicydu Orius (grupa triazoli - tebukonazol) w ilości 0,7 l/ha.

Wiosną wykonane zostały dwa zabiegi zwalczające choroby. Pierwszy zabieg fun-

gicydowy, w fazie wzrostu pędu, wykonano ponownie preparatem Orius, ale w dawce 1 l/ha. Drugi zabieg został wykonany przez organizatorów we wszystkich technologiach, w fazie opadania pierwszych płatków kwiatowych, przy użyciu fungicydu Propulse (protiokonazol + fluopirym) - 1,0 l/ha. Największe nasilenie chorób na rzepaku było ze strony suchej zgnilizny kapustnych, czerni krzyżowych i szarej pleśni. Zastosowana ochrona chemiczna na rzepaku w polskiej technologii skutecznie ograniczyła występowanie chorób grzybowych.

W przypadku zwalczania szkodników, organizatorzy sami podejmowali decyzje o terminie zabiegu i wyborze insektycydów. Jesienią i na początku marca zastosowano insektycyd Bulldock w dawce 0,3 l/ha (grupa pyretroidów). Pod koniec marca wykonano zabieg insektycydem: Mavrik - 0,4 l/ha (grupa pyretroidów), a w III dekadzie kwietnia insektycydem: Biscaya - 0,3 l/ha (grupa neonikotynoidów).

Nawożenie plantacji

W technologii nawożenia, na początku marca, po uwzględnieniu zawartości N-min w glebie po zimie, zastosowaliśmy 100 kg N/ha + 50 kg S/ha w postaci ASS (saletrosiarczan amonu 26 N + 13 S). Tym nawożeniem pokryliśmy zapotrzebowanie rzepaku na siarkę, która jest makroelementem istotnym w przekształcaniu azotu w białko oraz w syntezie kwasów tłuszczowych.

W okresie pąkowania roślin zaplanowaliśmy drugą wiosenną dawkę azotu w ilości 80 kg/ha w postaci KAS (saletrzak). Dodatkowo zastosowaliśmy dolistne dokar-

dokończenie na str. 22

Europejski Fundusz Rolny
na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie uprzejmie informuje, że w konsorcjum z Mazowiecką Izbą Rolniczą realizuje projekt na temat:

„Stosowanie środków ochrony roślin z uwzględnieniem zasad integrowanej ochrony w województwie mazowieckim”

w ramach działania 111 „Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Cel realizacji: doskonalenie zawodowe rolników zmierzające do spełnienia odpowiednich norm krajowych i UE. Zgodnie z podpisaną umową z Fundacją Programów Pomocy dla Rolnictwa projekt będzie realizowany do 30.06.2015r. w formie dwudniowych szkoleń podstawowych oraz jednodniowego szkolenia uzupełniającego według poniższych programów:

Program szkolenia podstawowego

Lp.	Zakres programowy szkolenia	Liczba godzin	
		wykład	Zajęcia praktyczne
1.	Wybrane zagadnienia w zakresie przepisów prawnych, ze szczególnym uwzględnieniem zmian tych przepisów	1,0	
2.	Charakterystyka i stosowanie środków ochrony roślin	1,0	
3.	Integrowana ochrona roślin	2,5	
4.	Technika wykonywania zabiegów w ochronie roślin	1,0	3,5
5.	Zapobieganie negatywnemu wpływowi środków ochrony roślin na środowisko	3,0	
6.	Bezpieczeństwo i higiena pracy przystosowaniu środków ochrony roślin	2,0	
Liczba godzin razem		14,0	

Program szkolenia uzupełniającego

Lp.	Zakres programowy szkolenia	Liczba godzin	
		wykład	Zajęcia praktyczne
1.	Wybrane zagadnienia w zakresie przepisów prawnych, ze szczególnym uwzględnieniem zmian tych przepisów	1,0	
2.	Charakterystyka i stosowanie środków ochrony roślin	0,5	
3.	Integrowana ochrona roślin	2,0	
4.	Technika wykonywania zabiegów w ochronie roślin	1,0	1,5
5.	Zapobieganie negatywnemu wpływowi środków ochrony roślin na środowisko	0,5	
6.	Bezpieczeństwo i higiena pracy przystosowaniu środków ochrony roślin	0,5	
Liczba godzin razem		7,0	

Harmonogram realizacji operacji zostanie umieszczony na stronie internetowej www.modr.mazowsze.pl
Uprzejmie informujemy, że udział w szkoleniu jest bezpłatny. **Serdecznie zapraszamy.**

Rdza gruszy - groźna choroba

tekst i zdjęcia: Grażyna Michalak
Oddział Bielice

Rdza gruszy jest chorobą grzybową, która w ostatnich latach stała się niezwykle uciążliwa, szczególnie dla gruszy w ogrodach przydomowych i działkowych. Atakuje również jabłonie, pigwę i dziko rosnące gatunki różowatych.

Jest to choroba dwudomowa, to znaczy, że do przejścia pełnego cyklu rozwojowego grzyb potrzebuje dwóch żywicieli. Pierwszym są odmiany jałowców należące do gatunków jałowiec sabiński (*Juniperus sabina*), jałowiec wirginijski (*Juniperus virginiana*) i jałowiec pośredni (*Juniperus pfitzeriana*). Drugim (pośrednim) żywicielem są odmiany uprawne gruszy.

Choroba nie przenosi się z jednego jałowca na drugi i z jednego drzewa gruszy na drugie. Owocniki z zarodnikami porażającymi grusze **zawsze powstają na jałowcach**. Intensywne nasilenie choroby spowodowane jest ograniczoną możliwością jej zwalczania (kilka oprysków w krótkim czasie) oraz uprawą gruszy w ogrodach, gdzie rosną rośliny ozdobne. Niestety, wycięcie jałowców na własnej działce nie gwarantuje, że grusze nie zostaną porażone przez zarodniki pochodzące z ogrodów sąsiadów - przeniesione przez deszcz i wiatr.

Objawy i szkodliwość

Wiosną na porażonych pędach jałowca można zauważyć duże, pomarańczowe skupiska zarodników przetrwalnikowych, które w połowie maja są źródłem zakażenia liści i pędów gruszy. Liście gruszy pokrywają się wówczas licznymi, pomarańczowymi plamkami, które z czasem powiększają się i stają się pomarańczowo-czerwone. W tych miejscach liście grubieją, a w środkowej części przebarwień pojawia się czarna plamka.

W drugiej połowie lata, w miejscu plam, na dolnej stronie liścia powstają owocniki właściwe - duże, brodawkowate twory (przypominające galasy), z których uwalniają się zarodniki porażające jałowce. Dalszy rozwój choroby odbywa się na jałowcach, ale często nie zwracamy na to uwagi.

Rdza gruszy powoduje przedwczesne opadanie liści i zawiązków, ograniczenie powierzchni asymilacyjnej liści, słabszy wzrost i plonowanie drzew, gorsze zawiązywanie pąków w roku następnym i większą podatność drzew na uszkodze-

Brodawkowate twory na spodniej stronie liścia

Objawy rdzy gruszy na opadłych liściach

nia mrozowe. Choroba jest trudna do zwalczania, gdyż zarodniki grzyba, dzięki podmuchom wiatru, mogą być przenoszone nawet na odległość kilku kilometrów.

Jak zapobiegać?

Zapobieganie polega przede wszystkim na **unikaniu sadzenia jałowców** (będących żywicielami pośrednimi patogena) w **pobliżu gruszy**. Rdza rozwija się głównie w uprawach amatorskich.

Do nasadzeń należy wybierać odmiany gruszy odporne lub mało wrażliwe na rdzę gruszy. Do odmian podatnych na porażenie należą: Faworytka, Bonkreta Williamsa, Bera Bosca. Odmiany sporadycznie atakowane to: Paryżanka, Lukasówka, Bera Hardego i odmiany gruszy azjatyckich.

Choroba nie stanowi większego problemu w sadach towarowych, bo nie ma tam jałowców i stosowany jest program ochrony przed parchem, który skutecznie zabezpiecza grusze przed rozwojem rdzy.

Jak zwalczać?

Zwalczanie rdzy na gruszach preparatami grzybobójczymi jest trudne, **ponieważ pierwszy oprysk powinien być wykonany profilaktycznie, przed wystąpieniem objawów, w fazie zielonego pąka. Następne opryski prowadzi się od fazy różowego pąka do zakończenia kwitnienia** (maksymalnie do 30 dni po opadnięciu płatków kwiatowych). Należy je wykonywać w **odstępach 10-14 dniowych**.

Najbardziej skutecznymi preparatami przeciwko rdzy są **Score 250 EC** i **Capitan 400 EC**. Trzeba pamiętać, że preparat Score jest skuteczny w temperaturze 12°C. Wymienione środki nie powinny być stosowane częściej niż dwa razy w sezonie i tylko przemiennie, ze względu na uodparnianie się na te preparaty grzyba powodującego chorobę.

Jeśli zabiegi profilaktyczne i stosowanie oprysków nie przyniesie oczekiwanych rezultatów, a choroba będzie z roku na rok się nasilać, nie pozostaje nam nic innego jak zaatakowane drzewa wykarczować. ■

Źródła:

1. Działkowiec 2013

2. Materiały Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach

mianie rzepaku borem w postaci Soluboru 2 kg/ha w połączeniu z pierwszym wiosennym zabiegiem ochrony fungicydowej. Bor jako najważniejszy mikroelement w nawożeniu rzepaku ma istotne znaczenie plonotwórcze. Jego niedobory powodują, m.in. nierównomierny wzrost, pęknięcie łodyg i słabo wykształcone łuszczyzny. Nawożenie siarką i borem stało się standardem i jest elementem tworzenia wysokiego plonu.

Wyniki konkursu

Plony rzepaku kształtowały się na poziomie 51-58 dt/ha. **Najwyższe plony uzyskiwały odpowiednio technologie: francuska (58,12 dt/ha), szwedzka (57,61 dt/ha) oraz polska (57,54 dt/ha).**

W Niemczech rolnicy uzyskują dopłaty do ceny rzepaku za procentowy udział oleju w nasionach, dlatego też oceniano ten parametr. Zawartość tłuszczu w nasionach kształtowała się, w przedziale od 44,8 % do 47,7 % (polska technologia uzyskała 45,9 %), która przełożyła się na cenę nasion, około 35 €/dt.

Oceniając zastosowane technologie w tym konkursie można zauważyć, że wpływ na dochód z 1 ha miały wysokość plonów oraz poziom kosztów. Szwedzka technologia, z wysokim plonem, uzyskała pierwsze miejsce **pod względem efektywności finansowej, a drugie miejsce uzyskała technologia polska, i jednocześnie była trzecia pod względem wysokości plonu.**

Podkreślamy, że plony „rzepaku konkursowego” były wysokie, przekraczały 50 dt/ha.

Tabele poniżej zawierają informacje dotyczące: plodozmianu, wyników analizy gleby na azot mineralny, uczestników konkursu oraz przedstawiają wyniki konkursu (plonowanie, nadwyżka bezpośrednia). ■

Tab1. Plodozmian na terenie doświadczeń

Rok	Uprawa
2010	burak cukrowy
2011	pszenica ozima
2012	jęczmień ozimy
2013	jęczmień ozimy

Tab 2. Wyniki analizy gleby (N-Min)

02.2014	
N-Min (0-30 cm)	35,87 kg N/ha
N-Min (30-60 cm)	17,27 kg N/ha
N-Min (60-90 cm)	53,90 kg N/ha
Suma	107,04 kg N/ha

Tab 3. Uczestnicy doświadczeń, odmiany rzepaku ozimego, obsada

Lp	Kraj	Kod	Instytucja	Odmiana	Obsada rzepaku (szt/m ²)
1	Niemcy	LLFG	Landesanstalt für Landwirtschaft, Bernburg-Strenzfeld	Avatar F ₁	40
2	Niemcy	IfBP	Institut für Bodenkultur und Pflanzenbau, Schackenthal	Avatar F ₁	35

3	Niemcy	H.A.	Hanse Agrarforschung, Gettorf	Mercedes F ₁	25
4	Niemcy	FH	Hochschule Anhalt, Bernburg	Avatar F ₁	40
5	Czechy	CZ	SPZO, Praga	Sherpa F ₁	40
6	Francja	F	CETIOM, Dijon	DK Exprit F ₁	50
7	Szwecja	S	Sveriges Frö-och Oljeväxtodlare, Alnarp	Avatar F ₁	35
8	Polska	PI	Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Oddział Poświętne, Płońsk	Marathon F ₁	30

Tab 4. Plonowanie rzepaku ozimego

Lp	Kraj	Kod	Plon w dt/ha	Zawartość oleju w %	Cena €/dt
1	Niemcy	LLFG	54,62	46,30	35,58
2	Niemcy	IfBP	52,21	46,20	35,01
3	Niemcy	H.A.	51,20	47,70	35,82
4	Niemcy	FH	56,31	45,10	34,54
5	Czechy	CZ	54,45	45,30	34,53
6	Francja	F	58,12	44,80	34,34
7	Szwecja	S	57,61	46,60	35,26
8	Polska	PI	57,54	45,90	34,85

Tab 5. Nadwyżka bezpośrednia

Przychód razem w €/ha	LLFG	IfBP	H.A.	FH	CZ	F	S	PI
Wartość sprzedaży ziarna	1919,89	1827,87	1833,98	1944,95	1880,16	1995,84	2031,33	2005,27
Dopłaty obszarowe	305,00	305,00	305,00	305,00	305,00	305,00	305,00	305,00
Razem	2224,89	2132,87	2138,98	2249,95	2185,16	2300,84	2336,33	2310,27
Koszty razem w €/ha								
Nasiona	76,26	62,44	44,26	71,56	73,43	89,24	62,44	53,60
Nawożenie	117,40	113,24	129,98	204,00	219,93	190,25	164,39	191,14
Ochrona roślin	255,32	195,07	143,89	190,40	151,37	196,81	114,28	145,77
Koszty maszyn	233,81	233,82	251,33	229,52	223,09	230,63	208,50	233,80
Robocizna	22,07	16,38	26,81	20,72	16,92	16,11	10,16	17,06
Ubezpieczenie	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00
Razem	719,86	635,95	611,27	731,20	699,74	738,04	574,77	656,37
Nadwyżka bezpośrednia z 1 ha	1505,03	1496,92	1527,71	1518,75	1485,42	1562,80	1761,56	1653,90

Żywienie wydajnego bydła mlecznego

tekst i zdjęcia: Jarosław Toruński
Oddział Poświętne

Coraz intensywniejsza w ostatnich latach selekcja krów mlecznych doprowadziła do wysokiego poziomu ich produkcji. Niesie to jednak za sobą wzrost zapotrzebowania pokarmowego, którego pokrycie nie jest łatwe. Niemniej umiejętny dobór komponentów dawki pokarmowej dla wysokowydajnych krów przekłada się na możliwość uzyskania wysokiej wydajności mleka charakteryzującego się zarówno optymalną zawartością tłuszczu, jak i białka. Nadzwyczaj pomocne w tym wypadku jest poznanie i umiejętne stosowanie w praktyce nowoczesnych norm żywienia przeżuwaczy.

Próby porównywania wartości pokarmowej pasz zapoczątkowano już ponad 200 lat temu. Wprowadzono wtedy pierwsze jednostki, dzięki którym można było przeliczać i porównywać komponenty paszowe. Przełomem okazało się wykorzystanie wiedzy dotyczącej przemian energii i białka w organizmie przeżuwaczy. W ten właśnie sposób, w Państwowym Instytucie Badań Rolniczych we Francji powstał system INRA (Institut National de la Recherche Agronomique). Podsumowaniem wielu lat badań była publikacja w 1978 roku norm określających zapotrzebowanie pokarmowe przeżuwaczy wraz z wartością pokarmową pasz. Normy te były wielokrotnie

uaktualniane oraz dostosowane również do polskich warunków przez Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy.

Podstawowy błąd – złe dostosowanie bazy paszowej

Wysoka wydajność mleka wiąże się ze zwiększeniem częstotliwości występowania niezakaźnych schorzeń, takich jak choroby metaboliczne, mastitis i schorzenia układu rozrodczego oraz zaburzeń w rozrodzie. W większości polskich gospodarstw produkujących mleko **wzrost rocznej wydajności do poziomu 7-8 tys. kg od krowy jest rozsądną granicą**, której przekroczenie może stać się bardziej kłopotliwe niż korzystne. Zławsza początkujący **hodowcy nie powinni rozpoczynać produkcji mleka od wyboru krów**

o najwyższym potencjale genetycznym do produkcji mleka, tylko od zorganizowania bazy paszowej dostosowanej do potrzeb pokarmowych zwierząt o określonych możliwościach produkcyjnych.

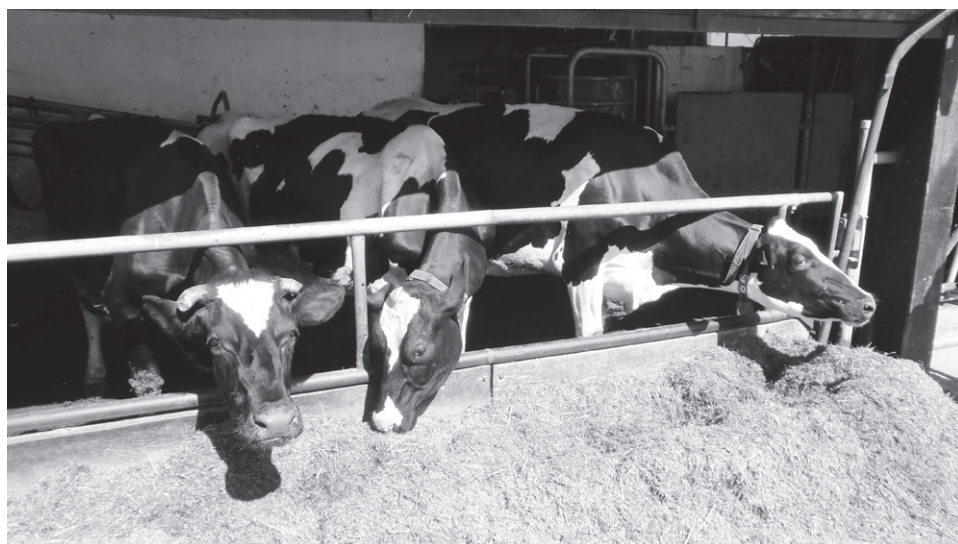
Dużym błędem jest zakup zwierząt o wydajności wyższej, niż możliwość pokrycia ich potrzeb pokarmowych. Krowa z potencjałem genetycznym umożliwiającym uzyskanie w szczycie laktacji ok. 50 kg mleka dziennie, a żywiona na poziomie pokrywającym produkcję 20 – 30 kg mleka, nie będzie użytkowana w stadzie dłużej niż przez jedną laktację. W związku z tym nawet najdrobniejsze błędy popełniane w żywieniu i utrzymaniu takich zwierząt natychmiast znajdują odbicie w pogarszającym się stanie zdrowia i wydajności.

Kolejny błąd – zbyt dużo paszy treściwej

Żywienie wysokowydajnych krów mlecznych jest dość skomplikowane z tego względu, że w zasadzie **nie żywimy krowy, a mikroorganizmy bytujące w jej żwacu**, których zadaniem jest trawienie i rozkładanie większości składników pokarmowych paszy. **Ich efektywność ma wpływ nie tylko na żywienie, ale i efekty całej pracy hodowcy decydujące o uzyskiwanych dochodach z produkcji mleka.**

Potrzeby energetyczne krów pokrywane są w 70-80 % w postaci LKT, tj. lotnych kwasów tłuszczowych, głównie octowego, masłowego i propionowego. LKT

dokończenie na str. 24

dokończenie ze str. 23

produkowane są w procesach fermentacji i przemian składników pod wpływem bakterii żwaczowych. Przy optymalnych warunkach fizjologicznych u wysokowydajnej krowy powstaje co najmniej 3 kg LKT w ciągu doby. Dla zneutralizowania powstających kwasów krowa wydziela w ciągu doby 50-200 litrów śliny o odczynie zasadowym. Ilość wydzielanej śliny wyraźnie zwiększa się przy skarmianiu pasz włóknistych o długości cząstek ponad 2 cm. **W przypadku skarmiania dużych dawek paszy treściwej, lub nadmiernie rozdrobnionych pasz objętościowych, wydzielanie śliny ulega wyraźnemu zmniejszeniu, co może prowadzić do groźnego schorzenia metabolicznego zwanego kwasicą.** Pozostała część energii pochodzi z głównej mierze z trawienia tej części skrobi, która nie uległa fermentacji w żwacu i jest trawiona w jelicie.

Zasadą powinna być stała dawka

Dla dobrego rozwoju i funkcjonowania mikroorganizmów żwaczowych **nie należy znacząco zmieniać składu i proporcji dawki pokarmowej.** Najlepszym sposobem na optymalizowanie dawki jest **system TMR** (ang. total mixed ration – całkowicie wymieszana dawka), zapobiegający selektywnemu wybieraniu paszy przez krowy.

Właściwe proporcje powstających kwasów w największym stopniu uzależnione są od ilości węglowodanów strukturalnych (celulozy, hemicelulozy) zawartych w pra-

widlowo sporządzonych paszach objętościowych do ilości węglowodanów łatwo fermentujących (cukry proste, dwucukry, skrobia) zawartych przede wszystkim w paszach treściwych. Rodzaj węglowodanów w dawce pokarmowej krowy wpływa na:

- strawność składników pokarmowych całej dawki oraz ilość pobranej paszy;
- stosunek zawartości tłuszczu do zawartości białka w mleku;
- kwasowość żwacza (pH).

Niezwykle ważnym procesem jest oddech przeżuwania, pobudzany obecnością w paszy dłuższych cząstek (powyżej 2 cm) zawierających tzw. włókno efektywne. Jego niedobór powoduje obniżenie pH treści żwacza poniżej 6,0 z czego wynika zahamowanie wzrostu i aktywności bakterii rozkładających włókno. W takim przypadku zwiększa się liczba bakterii prowadzących fermentację mlekową i propionową. W efekcie następuje spadek zawartości tłuszczu w mleku, co może być sygnałem informującym o kwasicy.

W praktycznej ocenie struktury fizycznej dawki TMR przyjmuje się, że po pobraniu paszy co najmniej 50 % krowy pokłada się i przeżuwa. Metabolizm białka u krowy jest również specyficzny, a pokrycie zapotrzebowania na ten składnik nie jest łatwe. W przeciętnych warunkach 50-90 % białka pobranej paszy ulega rozkładowi w żwacu i zamianie na białko bakterii i pierwotniaków. **Przy wydajności mleka przekraczającej 35 kg/dobę ilość białka drobnoustrojów i białka paszy nie stra-**

wionego w żwacu jest niewystarczająca. Niesie to za sobą konieczność stosowania dodatku, tzw. chronionego białka, które z reguły charakteryzuje się wysoką wartością biologiczną, a dzięki określonym zabiegom nie ulega rozkładowi w żwacu, a trawione jest dopiero w trawieńcu i dwunastnicy.

Prawidłowe żywienie krów wysokomlecznych jest jednym z najtrudniejszych zadań w hodowli bydła. Wymaga ze strony hodowcy wiedzy, staranności w bilansowaniu dawki pokarmowej i troski o jakość pasz. Pokrycie potrzeb pokarmowych wysokowydajnych krów jest możliwe dzięki znajomości i uwzględnieniu w praktyce żywieniowej najważniejszych procesów fizjologicznych związanych z przemianą składników pokarmowych i syntezą mleka. Wiąże się z tym również zagadnienia dotyczące praktycznego żywienia i normowania pasz w poszczególnych fazach laktacji oraz wymagania dotyczące produkcji i konserwacji pasz dla krów wysokowydajnych. ■

Źródła:

1. Strzelicki J. IZ PIB – INRA. Normy żywienia przeżuwaczy, Kraków, 2009.
2. Krzyżewski J. Specyfika żywienia krów o wysokiej wydajności. Hodowca bydła.
3. Mikula R., Drzazga K. Bilansowanie żywienia bydła mlecznego o wysokiej wydajności w systemie INRA, CDR O/Poznań, 2012

Bydło mięsne zamiast mlecznego?

Mariusz Sobiecki
Oddział Poświętne

Najlepsze parametry rzeźne - zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym - można uzyskać od bydła ras mięsnych. W Polsce przez ostatnie pół wieku przeważała hodowla bydła w typie kombinowanym (mleczno-mięsnym). To spowodowało, że zainteresowanie rolników hodowlą ras typowo mięsnych było znikome, a rasy takie jak Hereford, Angus czy Simental utrzymywano głównie w instytutach rolniczych.

Trudno mówić o jakiegokolwiek tradycji hodowli bydła mięsnego w naszym kraju - brakuje materiału hodowlanego, a jego ceny są bardzo wysokie. W krajach specjalizujących się w produkcji wołowiny, takich jak Francja, Hiszpania, Wielka Brytania, Włochy czy Irlandia krowy ras mięsnych stanowią około 50% pogłowia bydła. W USA, Brazylii czy Urugwaju ten odsetek dochodzi nawet do 75-90%, natomiast w naszym kraju jest to zaledwie kilka procent.

Rasy bydła mięsnego ze względu na ich potrzeby można podzielić na wymagające intensywnego żywienia i dobrych warunków utrzymania (np. Charolaise) oraz rasy ekstensywne, o znacznie mniejszych wymaganiach

(np. Angus), które dobrze wykorzystują pastwiska gorszej jakości, bez udziału dużych ilości pasz treściwych i w praktyce mogą być utrzymywane przez cały rok poza oborą.

Bardzo ważnym zagadnieniem przy chowie bydła mięsnego jest **wyбір odpowiedniej rasy, najlepiej dostosowanej do panujących warunków.** Należy się przy tym kierować także **zapotrzebowaniem rynku, wymaganiami zwierząt i łatwością chowu przy minimalnych kosztach.**

Bydło mięsne zamiast mlecznego?

Dla hodowców bydła taka zmiana może być opłacalna, zwłaszcza, że **planuje się**

Nowoczesne systemy udojowe, cz. 1

Tomasz Rostkowski
Oddział Siedlce

Współczesne rolnictwo staje się nierozdzielnie związane z najnowocześniejszymi technologiami. Na naszych oczach ulega ono ciągłym zmianom adaptując dla swoich potrzeb wynalazki i rozwiązania znane z innych dziedzin. Przykładem może być produkcja mleka, która w ostatnim czasie uległa istotnym przeobrażeniom, a wraz z nimi nastąpił burzliwy rozwój wykorzystywanych w niej technologii.

Zachodzący szybko postęp obserwuje się zwłaszcza w takich dziedzinach jak genetyka zwierząt, fizjologia i żywienie oraz informatyzacja i automatyzacja procesów produkcyjnych. Z całą pewnością urządzenia udojowe są efektem najbardziej zaawansowanych technologii wykorzystywanych współcześnie w pozyskiwaniu mleka.

Zautomatyzowany system udoju – robot udojowy

Ramię robota (z kamerą) przemieszcza się między boksami udojowymi na spe-

cialnej szynie. Pełni ono jedną zasadniczą funkcję – łączy aparat udojowy oddzielnie dla każdego stanowiska i pozycjonuje go pod ciałem krowy. Podłączeniem aparatu kieruje kamera 3D rejestrująca położenie i kształt strzyków. Po jego założeniu kamera wyjeżdża spod krowy i jedzie do kolejnego boksu, bądź czeka w gotowości na zewnątrz. Jedno podłączenie aparatu udojowego zapewnia przygotowanie wymienia do doju, czyli mycie wodą strzyków oraz ich późniejsze osuszanie strumieniem powietrza. Czynności te trwają ok. 12 sekund. Jednocześnie następuje stymulacja wymienia i przedzdzanie oraz ustalony indywidualnie dla każdej krowy masaż wymienia.

Główną zaletą wykorzystania robota udojowego w zarządzaniu stadem jest zmniejszenie pracochłonności produkcji mleka. Dodatkowym atutem automatycznych systemów doju jest możliwość wykorzystania sensorów monitorujących stan zdrowotny wymienia, produkcję mleka, rozród, żywienie, pobieranie paszy oraz zmiany masy ciała. Prowadzony jest też monitoring liczby komórek somatycznych, przewodnictwa elektrycznego mleka oraz barwy mleka – niezależnie dla każdej ćwiartki wymienia.

Łatwy dostęp do tak szczegółowych informacji o każdym zwierzęciu daje możliwość bardziej precyzyjnego zarządzania stadem.

Inną korzyścią wykorzystania robotów udojowych jest możliwość zmiany frekwencji doju krów (w zależności od stadium laktacji, wielkości produkcji), bez konieczności dodatkowych nakładów siły roboczej oraz zgodnie z potrzebami fizjologicznymi zwierząt. Realną korzyścią takiego postępowania bywa m.in. wzrost produktywności krów (2-12%) w szczycie laktacji, które dojne są częściej niż dwukrotnie w ciągu doby.

Jak każde rozwiązanie, roboty udojowe posiadają również pewne wady. Pomimo że oparcie tej technologii na ogromnej liczbie sensorów może być korzystne dla producentów mleka, to wadą systemu jest niekiedy ich zawodność. W takich przypadkach całkowite poleganie na informacjach pochodzących z urządzeń może prowadzić do błędnych decyzji dotyczących wykrywania rui czy innych parametrów określających status zdrowotny krowy. Robot nie może jednak całkowicie zastąpić człowieka w nadzorze stada. Kolejną wadą jest cena i potencjalny wzrost kosztów energii. ■

wprowadzenie dopłat do hodowli bydła. Projektowane wysokości stawek w ramach płatności bezpośrednich na rok 2015 przewidyują dopłatę do bydła w wysokości **70 euro na sztukę. Wsparciem zostanie objęte młode bydło - niezależnie od płci - w wieku do 24 miesięcy, spełniające wymogi w zakresie identyfikacji i rejestracji zwierząt.** Płatność ta zostanie przyznana rolnikom posiadającym minimum 3 sztuki młodego bydła, w wieku do 24 miesięcy. Przysługiwać będzie do zwierząt z przedziału od 1-szej do 30-tej sztuki w stadzie, maksymalnie dwa razy w ciągu życia zwierzęcia.

Rolnicy z powiatu mławskiego są zainteresowani

Oto przykład. W roku 2006 na hodowlę bydła mięsnego rasy **Limousine** zdecydował się rolnik z miejscowości **Drogistka**, w gminie **Strzegowo**. Stado podstawowe liczyło wtedy 8 krów mamek. W ciągu kilku lat rolnik zwiększył liczbę krów do 18 sztuk. Obecnie prowadzi hodowlę w cyklu otwartym, wraz z opasem ras mięsnych oraz mieszańców w liczbie 50 sztuk. W tym

gospodarstwie była to alternatywą dla likwidowanej hodowli bydła mlecznego.

Dlaczego rolnik wybrał rasę Limousine? Jest to bydło wywodzące się z górystego regionu południowo-centralnej Francji, spokrewnione z rasą Blond d'Aquitaine. Cechą charakterystyczną rasy jest średni kaliber, bardzo dobre umięśnienie szczególnie partii grzbietu i zadu, delikatny kośćec oraz bardzo dobra płodność. Pracę hodowlaną ukierunkowano na maksymalne umięśnienie partii grzbietu, zadu i łopatek, wysoką wydajność rzeźną oraz średnio wczesne dojrzewanie, a także łatwe porody. Dzięki bardzo dobrym zdolnościom adaptacyjnym bydło to rozprzestrzeniło się we wszystkich strefach klimatycznych świata. Dorosłe krowy dorastają do 137 cm wysokości w kłębie i osiągają wagę 700 kg, natomiast buhaje do 143 cm i 1100 kg. Bydło jest popularne na całym świecie ze względu na mięso o doskonałych właściwościach kulinarnych. Obecnie jest to najliczniejsza z ras mięsnych w Polsce, hodowana zarówno w czystości rasy, jak i wykorzystywana do uzyskania mieszańców z krowami rasy holsztyńsko-fryzyjskiej przeznaczonymi na opas. Rasa limousine nadaje się do hodowli ekstensywnej bądź intensywnej.

Dlaczego warto zainteresować się bydlęciem opasowym?

W Europie niedobór wołowiny wynosi około 400 tys. ton. Polska eksportuje obecnie 330 tys. ton, ale istnieje możliwość dwukrotnego zwiększenia produkcji bydła mięsnego oraz wprowadzenia go na rynek europejski. Byłaby to szansą dla polskich rolników, którzy po zniesieniu kwotowania produkcji mleka mogą mieć problem z utrzymaniem się na rynku. W takiej sytuacji mogliby zająć się hodowlą bydła mięsnego, ponieważ wykorzystają posiadaną bazę paszową - zarówno trwale użytki zielone jak i odpowiedni areal zbóż i kukurydzy na kiszonkę. To właśnie kukurydza na kiszonkę jest podstawową paszą przy opasie bydła rzeźnego. Nie bez znaczenia jest też wiedza i wieloletnie doświadczenie rolników z chowu bydła.

Źródła:

1. E. Obidzińska, *Jakie perspektywy dla opasu bydła?* Agro Serwis nr 8(527)
2. www.arimr.gov.pl
3. www.bydlo.com.pl

Jak gospodarować na glebach najniższych klas bonitacyjnych?

Waldemar Roman
Oddział Poświętne

Takie rozważania podejmuje zapewne wielu rolników dysponujących ziemią najniższej jakości (od IV do VI klasy). Szczególnie w obecnej sytuacji ekonomicznej. Dlatego pozwoliłem sobie sformułować kilka przemyśleń wskazujących na pewne aspekty agrotechniczne i ekonomiczne umożliwiające poprawę wyników gospodarowania w wyżej wspomnianych, najgorszych warunkach przyrodniczych.

Elementarnym zabiegiem jest uregulowanie odczynu gleby poprzez wapnowanie, bez czego pozostałe działania są znacznie mniej efektywne, a nawet niekiedy bezproduktywne. Wapnowanie poprawia strukturę gleby zwiększając jej pojemność wodną, przyczynia się do lepszej akumulacji próchnicy, zwiększa przyswajalność azotu, potasu a w szczególności fosforu, sprzyja rozwojowi pożytecznych drobnoustrojów, również bakterii brodawkowych. Do odkwaszania gleb lekkich przydatne są wyłącznie nawozy wolno działające: - węglanowe (np. wapniak mielony rolniczy, wapno węglanowe, wapno węglanowo-magnezowe). Proszę zwrócić uwagę na zawartość magnezu w tych nawozach, ponieważ na ogół gleby lekkie wykazują niskie zawartości tego pierwiastka. Dawki nawozów wapniowych ustala się na podstawie znajomości odczynu gleby. Najlepszym terminem do wykonania wapnowania jest moment uprawek poźniowych, ewentualnie pod orkę siewną czy zimową, jeżeli nie stosujemy obornika. Z praktycznego punktu widzenia nawozy wapniowe powinny być jak najbardziej rozdrobnione (najlepiej pyliste), powoduje to lepszy efekt ich działania w stosunkowo krótkim czasie.

Kolejnym działaniem mającym znaczący wpływ na urodzajność gleb lekkich jest dostarczanie nawozów organicznych, które mają szczególne znaczenie przy obecnych realiach cenowych nawozów mineralnych. Nawozy organiczne stanowią nie tylko źródło substancji orga-

nicznej i składników pokarmowych, ale wpływają również na właściwości gleby:

- fizyczne (struktura gruzelkowata gleby, pojemność wodna i stosunki wodno-powietrzne),
- biologiczne (rozwój pożytecznych organizmów glebowych),
- chemiczne (wzrost pojemności sorpcyjnej gleby - „magazynowanie” składników pokarmowych).

Podstawowym nawozem organicznym jest obornik, ale w gospodarstwach, w których brakuje obornika lub na polach bardzo oddalonych od gospodarstwa zastosowanie mogą znaleźć nawozy zielone. Na nawozy zielone najlepiej przeznaczyć rośliny uprawiane w międzyplonach. Na lżejsze gleby nadają się takie rośliny, jak: łubin żółty, seradela, słonecznik, facelia, gorczyca biała, gryka.

Do najtańszych źródeł substancji organicznej należą wsiewki, które nie wymagają dodatkowych nakładów związanych z przygotowaniem roli do siewu. Dobrą rośliną na wsiewkę jest seradela. Na glebach lekkich najmniej zawodne są międzyplony ozime, jako że lepiej wykorzystują jesienne i zimowe zapasy wody w glebie. W poplonach ozimych można uprawiać w siewie czystym i w mieszankach żyto lub żyto z wyką ozimą (kosmatą).

Chciałbym zwrócić uwagę także na wartość słomy, która w ostatnim czasie stała się produktem towarowym i jeśli już ktoś ją sprzedaje to powinien uzyskać za nią przystołą cenę. Oddawanie słomy za zbiór lub karygodne „palenie na pokosach” co się już raczej nie zdarza ale praktykowane w przeszłości, jest pewnym rodzajem niegospodarności. Przyorując słomę wprowadzamy do gleby dużą ilość substancji organicznej i jednocześnie składników pokarmowych dla następnych roślin, co znacznie poprawia właściwości fizyko-chemiczne ziemi i pozwala ograniczyć nawożenie mineralne. Nawożenie takie można ograniczyć do niezbędnej ilości korzystając z wyników analizy glebowej.

Pamiętajmy też o szczególnym znaczeniu potasu ponieważ wpływa on na gospodarkę wodną roślin, a na glebach lekkich ma to wyjątkowo istotne znaczenie przy

coraz częściej powtarzających się okresach z niedoborami opadów, a właśnie woda w tych warunkach jest często czynnikiem decydującym o wielkości uzyskiwanych plonów.

Powinniśmy ułożyć dobry płodozmian, dobierając rośliny do uprawy możliwie jak najdłużej pokrywające glebę. W stosowanych płodozmianach wskazane jest najwięcej uprawiać roślin ozimych, to pozwala gromadzić zasoby wodne oraz ogranicza erozję występującą znacznie częściej na glebach „słabych”.

Rolników uprawiających słabe gleby zachęcam również do korzystania z instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej jakimi są niewątpliwie Programy rolnośrodowiskowo - klimatyczne a w szczególności pakiety:

- rolnictwo zrównoważone, które opiera się na odpowiednim płodozmianie i stosowaniu nawożenia zgodnego z planem nawozowym,
- ochrona gleb i wód, polegająca na uprawie poplonów.

Kolejną możliwością są uprawy ekologiczne szczególnie w gospodarstwach ekstensywnych, gdzie stosuje się i tak ograniczone ilości pestycydów i nawozów mineralnych.

Dodatkowym źródłem wsparcia będzie od 2015 r. uzyskanie tzw. płatności związanych z produkcją. Uprawiając określone rośliny będzie można uzyskać konkretną płatność np. **rośliny wysokobiałkowe** - około 326 EURO/ha, ziemniaki skrobiowe - 400 EURO/ha, **owoce miękkie** - 250 EURO/ha (stawki te mogą ulec zmianie w sytuacji wzrostu arealu uprawy tych roślin w kraju w stosunku do lat poprzednich)

Rolnicy, którzy stosują wymienione powyżej zasady agrotechniczne na glebach o najniższych klasach bonitacyjnych i spełniają dodatkowe warunki, mogą składać wnioski do ARIMR i w ten sposób nawet znacząco poprawić swój budżet, bez dodatkowych nakładów. W powyższym artykule pozwoliłem sobie jedynie zasygnalizować zasady gospodarowania na słabych glebach i niektóre możliwości wsparcia finansowego, więcej informacji można uzyskać od pracowników MODR. ■

Przygotowanie gospodarstwa do usług agroturystycznych

Małgorzata Florczak – Umiastowska
Oddział Bielice

Przygotowanie wiąże się z modernizacją gospodarstwa, obejmującą jego otoczenie, część gospodarczą oraz budynki mieszkalne. Przystosowanie polega najczęściej na wydzieleniu strefy mieszkalnej ogrodzeniem lub roślinnością, utwardzeniem dojeżdż, miejsc do parkowania oraz zabezpieczeniem i zachowaniem odpowiednich odległości od studni, szamba, śmietnika, płyty gnojowej i sprzętu rolniczego. Czyli ogólnie na utrzymaniu porządku w zagrodzie i jej sąsiedztwie.

Szczególnie istotne jest miejsce zabaw dla dzieci, które powinno być bezpieczne, tzn. osłonięte od wiatru, częściowo nasłonecznione, bez niebezpiecznych elementów, wyposażone, np. w piaskownicę, huśtawki, drabinki.

Wymagania dotyczące budynków

Adaptacja budynku mieszkalnego polega zwykle na wydzieleniu i urządzeniu pomieszczeń dla gości oraz przygotowaniu pomieszczeń dodatkowych (np. jadalni, bawialni, pralni), wymiany lub unowocześnienia ogrzewania, instalacji kanalizacyjnej, poprawy estetyki budynku, itp. Obiekty budowlane powinny być w czasie użytkowania poddawane przez właściciela kontroli co najmniej raz w roku, polegającej na sprawdzeniu ich stanu technicznego. Podstawowym dokumentem dla każdego obiektu budowlanego jest posiadanie decyzji zezwalającej na jego budowę i użytkowanie. Jeżeli zmieniamy jego przeznaczenie, potrzebna jest decyzja o zmianie przeznaczenia. W budynkach starszych - jeśli nie ma takiej decyzji - dopuszcza się opinię o bezpieczeństwie użytkowania obiektu wystawioną przez rzeczoznawcę budowlanego.

Poza tym właściciel budynku musi zapewnić ochronę przeciwpożarową, czyli

jest zobowiązany do przestrzegania wymagań techniczno-budowlanych, instalacyjnych oraz wyposażić budynek w urządzenia przeciwpożarowe i gaśnice, a także zapewnić możliwość ewakuacji.

Wymagania prawne

Wymagania dotyczące agroturystyki i turystyki wiejskiej reguluje wiele ustaw. Nie mniej obowiązków dotyczy rolników świadczących usługi turystyczne w niewielkim zakresie, czyli wynajmowanie turystom maksymalnie 5 pokoi gościnnych w budynkach mieszkalnych, na obszarach wiejskich, przez osoby prowadzące gospodarstwo rolne. Wtedy nie jest to traktowane jako działalność gospodarcza. Zwolnienie obejmuje także dochody uzyskane z tytułu żywienia gości mieszkających w wynajmowanych pokojach.

Natomiast osoby wynajmujące więcej niż 5 pokoi muszą zarejestrować działalność gospodarczą. Świadczenie usług turystycznych na wsi podlega takim samym przepisom w zakresie rozpoczynania działalności gospodarczej, jej ewidencjonowania i prowadzenia, jak działalność usługowa w ogóle.

Podatki

Usługodawcy, którzy nie są zwolnieni z podatku dochodowego, muszą płacić go w wybranej formie do urzędu skarbowego. Wygodną formą jest karta podatkowa polegająca na opłacaniu stałej kwoty miesięcznej podatku, bez względu na wysokość osiągniętego przychodu, na podstawie decyzji naczelnika urzędu skarbowego podjętej na wniosek złożony przez usługodawcę.

Dla osób, które modernizują kwaterę i ponoszą wydatki na inwestycje, korzystniejsze może być opodatkowanie na zasadach ogólnych, czyli płacenie podatku w zależności od faktycznie uzyskiwanych dochodów. Podatnicy VAT rozliczają się z tego podatku miesięcznie lub kwartalnie, przy wykorzystaniu deklaracji podatkowych.

Kolejnym obowiązkiem podatkowym, niezależnym od podatku dochodowego od osób fizycznych, jest podatek VAT od towarów i usług. Obowiązuje on osoby osiągające przychody między innymi z odpłatnego świadczenia usług, bez względu na posiadanie przez nie statusu przedsiębiorcy, w tym prowadzące usługi agroturystyczne. Z podatku VAT zwolnieni są podatnicy, u których wartość sprzedaży opodatkowanej nie przekroczyła łącznie w poprzednim roku podatkowym kwoty 150000 zł (bez kwoty podatku). Trzeba jednak pamiętać, że przychód - w przypadku prowadzenia różnych działalności pozarolniczych - jest sumowany. Podatnicy powinni prowadzić dzienną ewidencję sprzedaży, aby wiedzieć czy nie przekraczają kwoty rocznego limitu. Kary urzędu skarbowego za brak ewidencji są surowe!

Na podstawie ustawy o podatkach i opłatach lokalnych pobiera się opłatę miejscową od osób przebywających w miejscowości dłużej niż 1 dobę, ale jedynie w tych miejscowościach, które posiadają korzystne właściwości klimatyczne. Miejscowości te są ustalone przez wojewodę na wniosek gminy.

Wyposażenie decyduje o jakości gospodarstwa

Wielkość łóżek, umeblowanie pokoi, ilość węzłów higieniczno-sanitarnych oraz wszystkie pozostałe wymagania dotyczące wyposażenia obiektów świadczących usługi hotelarskie określa Załącznik Nr 7 do rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r. Dz.U. z 2004 r. Nr 188, poz. 1945.

Miernikiem jakości wyposażenia i zakresu świadczonych usług w obiekcie noclegowym może być dobrowolna kategoryzacja. Świadectwem sprawdzonej jakości kwater wiejskich są słoneczka. Maksymalnie można uzyskać III kategorię, czyli trzy słoneczka. Wymagania co do wyposażenia wzrastają wraz z rodzajem kategorii, np. im większa powierzchnia pokoi i lepsze wypo-

dokończenie na str. 28

„Naukowcy – rolnikom”, czyli „Nowoczesność w domu i zagrodzie”

dr inż. Roman Lusawa
Oddział Poświętne

Te pochodzące z czasów PRL-u tytuły audycji radiowych, tworzonych przed laty specjalnie z myślą o mieszkańcach wsi, mają przypomnieć jakoś zaniedbany ostatnio temat transferu wiedzy ze sfery nauki do szeroko rozumianej praktyki. W to miejsce pojawiły się przekazy informacyjne tworzone lub inspirowane przez dostawców środków produkcji. Mimo, że są one prawdziwe, to jednak nie do końca.

Jeden z profesorów zajmujących się problemami wsi mawia, że „sądownik ma prawo pokazania ładniejszej strony jabłka, po warunkiem, że ta brzydsza nie jest nadgnita”. Taka jest zasada rzetelnej reklamy. Dla nabywcy istotna jest jednak również owa „druga strona”. Znaczenie ma także porównanie „jabłek” z jednego sadu, z innymi. Tego, informacja tworzona przez producentów i dostawców, nie zapewnia.

Wiedza i informacja ze swej natury są dobrami, które ekonomia określa mianem dóbr publicznych, czyli takich, które łatwo mogą być powielane, co znacznie utrudnia zbieranie opłat za możliwość korzystania z nich. Dlatego podaż dóbr publicznych, wytwarzanych przez pracujące dla zysków firmy komercyjne, jest z reguły zbyt mała w stosunku do potrzeb. Wynegocjowane w ostatnich latach ubiegłego wieku (zawarte 1 VI 1995) porozumienie TRIPS w sprawie tzw. handlowych aspektów własności intelektualnej sprawiło, że nauka zaczęła funkcjonować na zasadach sektora prywatnego, co ogranicza skutecznie dostęp do wiedzy przez nią tworzonej.

Jest ona dostępna na różnego rodzaju imprezach/spotkaniach organizowanych przez środowisko nauki w celu wymiany myśli i doświadczeń. Należy do nich odbywające się raz w miesiącu seminarium doktoranckie

organizowane w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Wydziału Nauk Ekonomicznych SGGW. Ostatnio przedmiotem zainteresowania uczestników były dwa projekty rozpraw: doktoranckiej autorstwa mgr Pauliny Kramarz z Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie i habilitacyjnej przedstawiony przez dra Dariusza Kusza z Politechniki Rzeszowskiej.

Magister Kramarz podjęła temat **efektywności wydatków na ochronę zdrowia**. Badając zróżnicowanie zdrowotności społeczeństwa w układach regionalnych, socjologicznych (miasto-wieś oraz kobiety-mężczyźni) wykazała ich niską efektywność. Kwoty wydawane na opiekę zdrowotną zależą od stanu zdrowia społeczeństwa i nie można udowodnić, by na ten stan wpływały. Oznaczać to może niedostatek środków, które gwarantują jedynie leczenie, ale nie zapewniają należytej profilaktyki. Przyczyn opisanego stanu jest zapewne więcej. Wydaje się, że krakowskie badania przyczynią się do wyjaśnienia przynajmniej części z nich. W tym kontekście interesująca wydaje się kwestia: dlaczego mieszkańcy wsi, zwłaszcza na pewnych obszarach, chorują częściej i ciężiej od innych.

Autor drugiej z prezentowanych prac zajął się **efektywnością publicznego wsparcia finansowego działalności inwestycyjnej w procesie modernizacji gospodarstw rolniczych w Polsce**. Celem rozpraw ma być ocena efektywności publicznego wsparcia finansowego działalności inwestycyjnej w procesie modernizacji gospodarstw rolniczych w Polsce oraz opracowanie teoretycznych modeli finansowania inwestycji w przypadku braku możliwości skorzystania z publicznej pomocy finansowej w działalności inwestycyjnej. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez weryfikację hipotez:

1. **Z pomocy publicznej w finansowaniu działalności inwestycyjnej korzystają głównie gospodarstwa rolnicze o ponad przeciętnym potencjale produkcyjnym i sile ekonomicznej,**

co wyraźnie poprawia ich sytuację dochodową i pozycję konkurencyjną oraz powoduje, że zwiększa się siła gospodarstw większych (silni stają się silniejsi), dzięki czemu mogą się dalej i intensywniej rozwijać.

2. **Gospodarstwa o znacznym potencjale produkcyjnym i sile ekonomicznej mogłyby realizować inwestycje bez unijnego wsparcia finansowego**, a pomoc publiczną traktują jako uzupełnienie dochodu rolniczego.

3. **Publiczne wsparcie finansowe działalności inwestycyjnej w rolnictwie powoduje przekształcanie rachunku ekonomicznego opłacalności inwestycji poprzez ograniczenie ryzyka**, co skłania rolników do realizacji inwestycji o rozmiarach przekraczających rzeczywiste potrzeby.

4. **Realizowane inwestycje, przy wsparciu środków publicznych, prowadzą głównie do zwiększania ilości środków technicznych w gospodarstwach, z niskim udziałem nowoczesnych technologii.**

W dyskusji, jaka wywiązała się po przedstawieniu przez autora założeń badawczych i dotychczas zgromadzonych wyników, podkreślono, że mocno niepokojącym jest fakt wspierania przez państwo podmiotów silnych, co w przypadku potwierdzenia się hipotezy 2 oznacza złamanie konstytucyjnej zasady subsydiarności (pomocniczości państwa). Zasada ta zobowiązuje sektor publiczny jedynie do pomocy tym, którzy z powodów niezależnych od siebie nie mogą zrealizować przedsięwzięć. Niedopuszczalne jest dotowanie konsumpcji. Jeżeli wziąć pod uwagę założenia hipotez 3 i 4 dotyczących zaburzania procesów ekonomicznych przez działania państwa oraz niskiej efektywności należy przyjąć, że obecny system wspierania inwestycji rolniczych nie jest wolny od wad i powinien być doskonalony. Należy żywić nadzieję, że modele opracowane przez autora rozprawy wzbudzą zainteresowanie i zostaną wykorzystane przy doskonaleniu systemu. ■

— — — — —
dokończenie ze str. 27

sażenie, tym więcej słoneczek, czyli wyższa kategoria.

Doskonałą możliwością rozszerzenia usług świadczonych przez gospodarstwo agroturystyczne jest oferowanie wyżywienia - podnosi to znacznie jakość całej oferty. Pamiętać jednak należy, że przedsiębiorca produkujący żywność ponosi odpowiedzialność za wszelkie szkody i uszczerbki na zdrowiu konsumenta, spowodowane złą jakością. Osoba przygotowująca posiłki powinna posiadać książeczkę do celów sanitarno-epidemiologicznych.

Gospodarstwa agroturystyczne mogą być kontrolowane przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Do najważniejszych elementów podlegających kontroli należą: stan sanitarno-techniczny pomieszczeń kuchennych oraz zaplecza sanitarnego, warunki do mycia i dezynfekcji naczyń stołowych oraz sprzętu kuchennego, zabezpieczenie obiektu przed szkodnikami i zwierzętami domowymi (należy zwrócić uwagę na szczelność drzwi zewnętrznych, stan techniczny

progów drzwi oraz zabezpieczenie uchylnych okien siatkami przeciw owadom, itp.).

Na koniec należy przypomnieć, że bardzo ważne jest ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej właścicieli kwatery. Rolnicy świadczący usługi agroturystyczne powinni dodatkowo dobrowolnie ubezpieczyć się, aby ograniczyć ryzyko związane z odpowiedzialnością cywilną wobec gości. ■

Źródła:

1. Broszura Wymagania i standardy Wiejskiej Bazy Noclegowej, Warszawa 2013, Danuta Arcipowska
2. www.pftw.pl, www.agroturystyka.pl, www.cdr.gov.pl, www.witrynawiejska.org.pl

Sylwestrowe postanowienia

Wojciech Asiński

MODR Warszawa

Nikt inny nie świętuje w tak huczny sposób swoich imienin jak Sylwester. Choć imię to nie należy do najpopularniejszych w Polsce, to wszystkim jest doskonale znane. To w związku z dniem, który kojarzy się z najlepszą zabawą w roku. Ten ostatni dzień roku każda i każdy z nas chce przekroczyć z nowymi pomysłami na siebie a nawet na życie. Chcemy coś zmienić albo dla ducha albo dla ciała. Czasem po prostu dlatego, że ten czas nastraja optymistycznie. Liczymy, że nowy rok będzie wyjątkowym i cudownym czasem dla nas i naszych najbliższych.

A już najistotniejsze w tym dniu są postanowienia noworoczne. Co znajduje się na liście najważniejszych postanowień kobiet. Prześledźmy tylko 31 grudnia:

(7.00 rano) Mam dość. Muszę zmienić kosmetyczkę. Te kremy polecane przez nią kompletnie nie działają. Mówiła, że znikną zmarszczki i przy okazji będę miała brzoskwiniowy kolor skóry. I co? jest tylko gorzej.

(8.00 rano) Pójdę do szefa i powiem, że Kowalska znów zwaliła całą robotę na mnie, a przecież zarabia więcej. **Od nowego roku chcę podwyżkę!**

(10.00) Donata ma dziś imieniny. Idziemy wszyscy do jej pokoju złożyć życzenia. **Choćby nie wiem co, nie tknę żadnego ciasta!**

(11.00) Tknęłam! No jak miałam nie jeść, kiedy szefowa spojrzała na mnie kpiąco i nałożyła sobie na talerz szarlotkę, biszkoptowe, to z galaretką na wierzchu (najsmaczniejsze). Ona to może zjeść. **WIE-SZAK! Od nowego roku się odchudzam!**

(12.00) Zostałam telefon w domu, a fryzjerka miała mi potwierdzić godzinę wizyty. Nie mam jej numeru. Czy ja przestanę gubić różne rzeczy? **Od nowego roku będę zapisywała w telefonie co mam robić. Nie, bzdury mówię. No jak w telefonie, jeśli go ustawicznie zapominam z domu. W kalendarzu będę notowała.**

(14.00) Wysłałbym wcześniej, ale tuż przed końcem pracy zadzwonił jakiś Anglik.

Kompletnie go nie rozumiałam tak niezrozumiale mówił. Kowalska się dorwała do telefonu i nawijała z nim przez 10 minut. **3 stycznia zapisuję się na lekcje angielskiego. Niech ona sobie nie myśli, że ja nie jestem w stanie gadać po angielsku o byle czym.**

(23.30) Zostało tylko pół godziny do wejścia w nowy rok. Muszę zapisać na kartce moje postanowienia. **Zmienić kosmetyczkę, wywalczyć podwyżkę, odchudzać się, zapisywać sprawy do załatwienia w telefonie, zapisać się na angielski.**

Tego samego dnia w kalendarzu mężczyzny znajdziemy zapisy:

(6.30 rano) Znów nie mogę wstać. Może rano powinienem dla rozgrzewki zrobić kilkadziesiąt pompek albo wziąć psa i pobiegać. **Tak, od jutra zaczynam biegać.** No nie, od 2 stycznia. Bo jutro ...wiadomo, będę odpoczywał po Sylwku.

(7.00 rano) Dlaczego gołę się rano? Gdybym zrobił to przed spaniem nie zacinałbym się codziennie. **Od 1 stycznia gołę się wieczorem, szykuję sobie rzeczy do ubrania wieczorem. Pakuję teczkę i kluczyki do samochodu kładę na wierzchu,** żeby nie szukał, jak mi się to zdarza notorycznie. I wtedy tylko spokojne śniadanko, informacja w TV.

(10.00) Na imieninach w pokoju Donaty śmialiśmy się z Karolem z takiego obrazka. Babki z pełnymi talerzykami ciast dyskutowały najpierw o tym jak je robią, a potem mówiły jak się będą odchudzać od nowego roku. Poszliśmy z Karolem na fajkę. Zimno jak cholera. **Od nowego roku przestaję palić. Szkoda czasu i po co marznąć.**

(12.00) Znalazłem telefon przy drukarce na korytarzu. Ciekaw jestem czyj. Zaniósę do sekretariatu. O kurcze dzwoni...odebrać? – tak, słucham...nie, nie mąż...no właśnie nieważne. Co mam powtórzyć? że o 17.00 ma mycie a potem balejaż.. dobrze, ale halo ! halo! komu powtórzyć?... Swoją drogą **muszę córce kupić nowy telefon.** Jakoś nie pomyślałem, żeby to zrobić pod choinkę.

(13.50) Tuż przed końcem pracy zadzwoniłem do pokoju dziewczyn. Udałem kontrahenta z Anglii. Dlaczego niby one mają wychodzić z pracy wcześniej przed Sylwestrem, a my nie. Irena się spięła i nic nie

mogła wydukać z siebie, ale Kowalska nieźle gada po angielsku. Musiały wyjść przeze mnie po 14.00! Nie, od nowego roku – **poważnieje.**

(23.30) Zostało tylko pół godziny do wejścia w nowy rok. Muszę zapisać na kartce moje postanowienia. **Ćwiczyć codziennie rano, rzucić fajki, spoważnieć, kupić telefon córce, golić się wieczorem, ubranie na dzień następny szykować wieczorem. I dodałem do tego, że będę ścielił łóżko. Niech się stara cieszy. Spoważniałem.**

Ten cudowny dzień 31 grudnia sprawia, że wierzymy w siebie daleko bardziej niż kiedykolwiek w życiu. Wierzymy, że po raz setny rzucimy palenie, ale kończy się jak zwykle pierwszą fajką zapaloną już 2 stycznia (1 stycznia jeszcze może się udać). Jesteśmy pewni, że zrzucimy brzuszki i przestaniemy wierzyć w telewizyjne reklamy, które obiecują nam powrót do przeszłości i odnowę biologiczną ducha i ciała. Przyszekamy sobie, zapominając, że nasze postanowienia muszą być rzeczywiste. Inaczej dopadnie nas frustracja. Mijają kolejne styczniowe dni, okazuje się, że musimy dłużej zostać w pracy, że nie mamy czasu zerknąć do kalendarza, że zbyt jesteśmy zmęczeni, aby sobie coś uprasować lub przygotować na ranek następnego dnia, że na zabawie sylwestrowej wszyscy w dobrych humorach odblokowali się i okazało się, że są gorsze pensje niż nasze. Więc po co iść do szefa z prośbą o podwyżkę. A angielski? Okazuje się, że nie ma czasu na naukę, a poza tym po co? Raz na rok zadzwoni jakiś Anglik i zapyta o jakieś bzdury...to do czego nam potrzebny ten angielski.

I tak co roku...wpadamy w wir naszych obowiązków, i nasze postanowienia noworoczne ulatniają się. Ale wiecie co, nie przestańcie wierzyć w siebie. Próbuje zmieniać to co złe, niedobre, bolesne dla siebie lub innych, niezdrowe z każdym nowym rokiem. A fajnie byłoby nawet częściej, co tydzień. To bowiem odmładza i nas, i nasz wizerunek w oczach naszych znajomych i bliskich. To daje wiarę w sens istnienia. To przynosi optymizm i dodaje otuchy. Wiem... bo sam co roku próbuję. ■

Najlepszego...

Ostrokrzewy to efektownie wyglądające rośliny, są na tyle atrakcyjne zimą, że w naturalny sposób stają się i w Polsce dekoracją bożonarodzeniową.

Ostrokrzew krzewem Bożego Narodzenia

Anna Matysczak
Oddział Siedlce

Moda na świąteczne ozdoby często przybywa z różnych stron świata, zdawałoby się swojski zwyczaj ubierania choinki przywędrował do nas z Niemiec. Ozdabianie domów jemiółą i ostrokrzewem wywodzi się z celtyckich tradycji, ostrokrzew miał pomagać Celtom w oblaskawianiu chochlików. W średniowieczu uważano, że kolczaste liście ostrokrzewów i czerwone jagody odstraszały demony, co było szczególnie ważne przed Bożym Narodzeniem, gałązkami ostrokrzewów zaczęto ozdabiać domy i zwyczaj ten w Europie zachodniej przetrwał do dziś.

Ostrokrzewy to rośliny pochodzące ze stref subtropikalnych, gdzie jako drzewa dorastają do wysokości nawet kilkunastu metrów. W naszym kraju spotyka się je w ogrodach, gdzie rosną w formie krzewu. Wymagają stanowisk ciepłych, osłoniętych od suchych i mroźnych wiatrów oraz przynajmniej częściowo ocienionych. Ostrokrzew, obok bukszpanu, jest jednym z najbardziej cienioznośnych krzewów liściastych w ogrodzie. Krzewy te najlepiej rosną na glebach żyznych, dostatecznie wilgotnych, jak większość roślin zachowujących liście na zimę, wymagają dobrego nawodnienia w okresie poprzedzającym nadejście mrozów. Wskazane jest również osłanianie ich przed silnym słońcem w drugiej połowie zimy i na przedwiośniu. Niektóre gatunki trzeba zabezpieczać przed mrozem, nasadę krzewów należy okrywać kopczykiem z kory sosnowej, a część nadziemną chochołem ze słomy lub agrowłókniną.

Najczęściej uprawianym u nas gatunkiem jest **ostrokrzew kolczasty** (*Ilex aquifolium*). Krzew ten wytwarza błyszczące, skórzaste, zimozielone liście kolczasto ząbkowane o ciemnym kolorze; dorasta do 2 m wysokości. Od jesieni krzew ozdabiają czerwone owoce, które pięknie prezentują się zimą na tle śniegu, niestety są trujące. Ostrokrzew

należy do roślin dwupiennych, oznacza to, że są wśród nich osobniki męskie i żeńskie. Okazy żeńskie kwitną w maju na białą, kwiaty są drobne i niepozorne; aby doczekać się owoców, w ogrodzie musi być posadzony przynajmniej jeden egzemplarz męski obok kilku żeńskich. Ostrokrzew to idealna roślina do miejskich ogrodów i parków ze względu na to, że jest odporny na zanieczyszczenia środowiska i suche powietrze. Gleba dla ostrokrzewu kolczastego powinna być wzbogacona wapniem, żyzna, niezbyt sucha, raczej gliniasta. Ostrokrzew ten nie jest, niestety, zbyt odporny na mróz. Kiedy temperatura spada poniżej -20°C, roślinie grozi wymarznienie, dlatego przed zimą dobrze jest otulić ją agrowłókniną. Niewielkie uszkodzenia spowodowane mrozem, krzew wiosną dość szybko odbudowuje. Ostrokrzew świetnie nadaje się do strzyżenia, może być wykorzystywany do tworzenia zielonych figur. Cięcie najlepiej wykonywać wczesną wiosną. Dla miłośników naturalnych form roślinnych zaletą ostrokrzewu może być dość powolny wzrost, bez potrzeby częstego cięcia.

Ostrokrzewami warto uzupełniać przestronie pod dużymi drzewami, ich płytki system korzeniowy nie jest konkurencją dla korzeni sąsiada, a zacienienie im nie przeszkadza. Trzeba pamiętać, by nie sadzić krzewów zbyt gęsto, to wtedy w pełni rozwinią swoje walory dekoracyjne.

Spośród odmian bardziej odpornych na niskie temperatury polecieć można odmianę żeńską 'Alaska' o mniej kolczastych liściach i odmianę 'Aurea' o żółto obrzeżonych liściach.

Innym gatunkiem ostrokrzewu, który nadaje się do sadzenia w całym kraju jest mieszańcowy **ostrokrzew Meservy** (*Ilex x meserveae*); ma zwarty pokrój, rośnie powoli, jego pędy są fioletowe, a liście skórzaste, błyszczące, zielono-niebieskawe, kłujące, w zależności od odmiany dorasta do 1,5-3 m. Wszystkie odmiany nadają się do tworzenia formowanych, niskich żywopłotów, do sadzenia w grupach, w cieplejszych regionach Polski można go uprawiać w dużych pojemnikach. Nie lu-

bią gleb podmokłych. W szkółkach znaleźć można dwie odporne i jednocześnie bardzo ozdobne odmiany żeńskie 'Blue Angel' i 'Blue Princess', które wytwarzają jaskrawo czerwone owoce pozostające na krzewach (o ile nie zjedzą ich ptaki) nawet do wiosny. Ich towarzystwem mogą być odmiany męskie: 'Blue Prince' i 'Blue Boy'. Ciekawą odmianą jest żeńska 'Golden Girl' o zwartym, szerokopiramidalnym pokroju i rzadkich u ostrokrzewów owoców o żółtym kolorze.

Odmianą wyjątkowo charakterystyczną się pochodzący z Japonii gatunek - **ostrokrzew karbowanolistny** (*Ilex crenata*). Ma on zimozielone, drobne liście o gładkich brzegach i czarne owoce; są to krzewy o zwartym pokroju oraz dobrej wytrzymałości na niskie temperatury. W ofercie sklepów ogrodniczych można zakupić piękną odmianę 'Golden Gem' o bardzo drobnych żółtych liściach. Jest wrażliwsza na chłód, ale dobrze zimuje pod przykryciem ze śniegu, ponieważ ma rozłożysty pokrój i dorasta do zaledwie 80cm wysokości.

Wśród ostrokrzewów są też takie, które gubią liście na zimę. **Ostrokrzew okółkowy** (*Ilex verticillata*) ma owalne, ciemnozielone, błyszczące liście o drobno ząbkowanych brzegach, jesienią przybierają piękny, żółty kolor i opadają. Na bezlistnych gałązkach długo utrzymują się czerwone, siedzące owoce. Krzew dorasta do 3 m wysokości. Dobrze rośnie na stanowiskach słonecznych i półcienistych; nie ma szczególnych wymagań co do gleby, ale preferuje te wilgotne i lekko kwaśne. Jest on wyjątkowo odporny na niskie temperatury i bez problemu rośnie w całej Polsce. Krzew szczególnie pięknie prezentuje się zimą, kiedy obsypany jest czerwonymi owocami. ■

Tradycyjne potrawy wigilijne

Jadwiga Gazda
Oddział Radom

Wigilia Bożego Narodzenia jest jednym z najważniejszych i najbardziej uroczystych dni w kulturze chrześcijańskiej. Wieczерze wigilijną rozpoczyna się wraz z pojawieniem się na niebie „pierwszej gwiazdki”. Jest to nawiązanie do Gwiazdy Betlejemskiej, którą, według Biblii, ujrzeni na niebie Trzej Królowie. W Polsce, w zależności od regionu i tradycji, zestaw wigilijnych dań może się znacznie różnić. Panuje powszechne przekonanie, że na stole powinno pojawić się 12 potraw i każdej powinno się spróbować, co ma zapewnić szczęście na cały rok.

Z Wigilią Bożego Narodzenia wiąże się wiele ściśle przestrzeganych zwyczajów obrzędów i przesądów. Do najpopularniejszych należą wspólna modlitwa, łamanie się opłatkiem i zostawianie pustego nakrycia dla zbłąkanego wędrowca. Wszystkim daniom wigilijnym od wieków przypisywano jakieś znaczenie. Opłatek symbolizował zgodę, chleb - dobrobyt, zboże uznawano za źródło mocy i plenności, a ryba miała przypominać o chrzcie, zmartwychwstaniu i nieśmiertelności. Symbolika produktów spożywanych w Wigilię, wywodząca się często z bardzo odległych czasów, wynikała przede wszystkim z walki o przetrwanie i zapewnienie sobie dobrobytu i dostatku.

Smażony karp z fasolą

Składniki: 80 dag karpia, olej do smażenia, 1-2 jajka, 10 łyżek bułki tartej, 3 łyżki mąki, 25 dag fasoli, 1 cebula, sól, pieprz.

Przygotowanie: Karpia oczyścić, wypatroszyć, przekroić wzdłuż i usunąć kręgosłup. Umyć, pokroić na porcje, oprószyć solą i pieprzem. Odstawić na 30 minut. Każdą porcję obtoczyć w mące, roztrzepanym jajku i bułce tartej. Przygotowaną rybę włożyć na rozgrzany tłuszcz i obsmażyć z obu stron na złoty kolor. Zmniejszyć ogień i smażyć jeszcze przez kilka minut. Przed podaniem na stół karpia można włożyć na kilka minut do gorącego piekarnika (na przykrytej patelni).

Podawać z namoczoną poprzedniego dnia i ugotowaną fasolą (np. dużą fasolą

Jaś). Danie połączyć posiekaną i zrumienioną na oleju cebulą.

Zupa grzybowa

Składniki: 5 dag suszonych grzybów, duża porcja włoszczyzny, kilka ziarenek pieprzu, sok z cytryny, sól, pieprz.

Przygotowanie: Ugotować wywar z włoszczyzny z dodatkiem soli i pieprzu. Kiedy warzywa będą miękkie, przecedzić wywar przez sitko i zalać nim umyte grzyby. Gotować pod przykryciem. Kiedy grzyby będą miękkie, przelać zupę przez sitko, doprawić odrobiną soku z cytryny i ewentualnie solą. Podawać z łazankami lub uszkami. Pokrojone w paseczki grzyby dodać do zupy albo wykorzystać do zrobienia farszu, np. do pierogów lub pasztecików.

Pieczone pierogi z grzybami

Składniki ciasta: 30 dag mąki pszennej, 20 dag masła, 2 jajka, trochę wody lub mleka, szczypta soli, roztrzepane jajko do posmarowania.

Składniki farszu: 200 g suszonych grzybów, 30 dag pieczarek, 1 duża cebula, 2 jajka, 2 łyżki tartej bułki, pęczek natki pietruszki, sól, pieprz, pół łyżeczki gałki muszkatołowej.

Przygotowanie ciasta: Mąkę mieszamy z masłem i solą (najlepiej siekając nożem), następnie dodajemy jajka i 2 łyżki wody, szybko zagniatamy. Jeżeli ciasto jest za twarde, dodajemy trochę wody. Zawijamy w ściereczkę i wkładamy do lodówki na przynajmniej 45 min.

Przygotowanie farszu: Namoczone przez noc suszone grzyby gotujemy do miękkości (najlepiej w wodzie, w której się moczyły). Potem siekamy drobno lub mielimy w maszynce. Cebulę kroimy drobno i szklimy na maśle, dodajemy do grzybów. Pieczarki ścieramy na grubej tarce, przekładamy na patelnię z odrobiną masła, podgrzewamy i czekamy aż lekko odparują. Mieszamy z grzybami, potem dodajemy jajka. Natkę pietruszki bardzo drobno siekamy i dodajemy do farszu. Mieszamy dokładnie, dosypując tartą bułkę, aby farsz miał zwięzłą konsystencję. Doprawiamy solą, pieprzem i gałką muszkatołową.

Robimy pierogi: Ciasto cienko rozwałkujemy, wykrawamy z niego krążki. Nakładamy

damy po łyżce nadzienia i dokładnie zlepiamy brzegi. Rozkładamy na blasze wyłożonej pergaminem. Smarujemy roztrzepanym jajkiem. Pieczemy w temperaturze 180-200°C przez około 30 minut na złoty kolor.

Barszcz wigilijny

Składniki: 75 dag buraków, 50 dag kwaśnych jabłek, 3 cebule, 2 ząbki czosnku, 2 suszone grzybki lub kilka pieczarek, sok z cytryny, sól, cukier, pieprz.

Przygotowanie: Buraki umyć dokładnie, najlepiej wyszorować szczotką i opłukać. Zalać wrzącą wodą, ugotować do miękkości, a gdy ostygną, obrać, opłukać i zetrzeć na tarce. Obrane cebule opłukać, zalać wrzącą wodą, osolić i gotować z dodatkiem umytych grzybków lub pieczarek. Gdy cebule zaczynają mięknać, włożyć umyte i pokrajane jabłka i gotować do miękkości. Wszystko wlać do garnka z utartymi burakami, dopełnić wrzącą wodą i osolić. Zagotować i odstawić na 1 godzinę. Podgrzać, przyprawić do smaku sokiem z cytryny, lub zakwasem z buraków, czosnkiem rozartym z solą, cukrem i pieprzem. Przecedzić przez gęste sito. Z tej proporcji powinno się otrzymać ok. 6 szklanek czystego barszczu. Podawać z uszkami, zalewając je na talerzach gorącym barszczem.

Ryba po grecku

Składniki: 1,5 kg filetów z ryby (np. mintaj, morszczuk), 3 duże marchewki, 2 pietruszki, 3 cebule, por, seler, 3 łyżki koncentratu pomidorowego, łyżeczka mielonej papryki, 2 liście laurowe, 4 ziarna ziela angielskiego, sok z cytryny, olej, cukier, sól.

Przygotowanie: Jarzyny oczyścić, umyć, zetrzeć na tarce o grubych oczkach lub pokroić w paski. Włożyć do dużego rondla z mocno rozgrzanym olejem, podlać kilkoma łyżkami wody, dodać liście laurowe, ziele angielskie, cukier, sól i dusić na wolnym ogniu przez 15 min. Następnie dodać koncentrat pomidorowy, 3 łyżki wody i gotować przez następne 10 min. Przyprawić sokiem z cytryny i mieloną papryką.

Rybę oczyścić, umyć, pokroić na kawałki, włożyć do rondla z jarzynami, podlać niewielką ilością wody, dusić na wolnym ogniu do miękkości, po czym przełożyć na półmisek, przykryć jarzynami, połączyć sosem i ostudzić. ■

Ciasta na Boże Narodzenie

Agnieszka Rus

Oddział Radom

Boże Narodzenie to najbardziej uroczyste święta w naszej tradycji. Święta, na które wszyscy czekamy z utęsknieniem i przygotowujemy się do nich długo i starannie. Są to dni, kiedy poświęcamy więcej czasu i ciepła swojej rodzinie. W przeddzień Wigilii, w wielu domach wypieka się ciasta świąteczne, np. keksy z bakaliami, serniki, pierniki, strucle z makiem oraz ciasteczka w kształcie serc, gwiazdek, itp.

KEKS Z BAKALIAMI

Składniki: 250 g mąki, 250 g margaryny, 5 jajek, cukier wanilinowy, 150 g cukru pudru, 2 łyżeczki proszku do pieczenia, bakalie.

Sposób przygotowania: Piekarnik nagrzać do 180°C. Margarynę utrzeć z cukrem pudrem i cukrem wanilinowym, dodając po 1 żółtku. Z białek ubić pianę. Do masy margarynowej dodać mąkę z proszkiem do pieczenia i pianę z białek. Dodać bakalie, delikatnie wymieszać. Ciasto przełożyć do średniej formy keksowej, wysmarowanej margaryną i wysypanej bułką tartą. Piec około 1 godz. Ciasto można posypać cukrem pudrem lub połać lukrem i udekorować siekanymi bakaliami.

SEROWY ŁACIATEK

Składniki na ciasto: 2 jajka, 250 g mąki, 80 g cukru, 150 g margaryny, 1 płaska łyżeczka proszku do pieczenia, 3 łyżki kakao.

Masa serowa: 600 g sera mielonego białego, 5 jaj, 150 g margaryny, 125 g cukru, 1 budyń waniliowy, 1 łyżka mąki ziemniaczanej.

Sposób przygotowania: Do miski włożyć wszystkie składniki ciasta i wymieszać mikserem. Następnie ciasto wyłożyć na stolnicę i szybko zagnieć. Odłożyć 1/3, resztę rozwałkować i wyłożyć na dno tortownicy o średnicy 24 cm, wysmarowanej margaryną i obsypanej mąką.

Masa serowa: Jajka ubić z cukrem na puch. Margarynę rozpuścić w rondelku i wystudzić. Do masy jajecznej dodać, ciągle ubijając ser, budyń i rozpuszczoną margarynę. Masę serową wyłożyć na ciasto. Odłożone

wcześniej ciasto lekko rozwałkować. Z ciasta odrywać spore kawałki i układać je na masie serowej. Sernik wstawić do nagrzanego piekarnika i piec około 60 minut w 180°C.

PIERNIK

Składniki: 125 g masła, 1 szklanka cukru, 2 łyżki miodu, 2 łyżki powidła śliwkowych, 4 łyżeczki przyprawy korzennej lub piernikowej, 1 łyżeczka cynamonu, 2 łyżki gorzkiego kakao, 2 łyżeczki sody oczyszczonej, 2 pełne łyżki kawy zbożowej, 1 szklanka mleka, 2 jajka, 2 szklanki mąki pszennej.

Sposób przygotowania: W szerokim garnku na małym ogniu roztopić masło, dodać cukier i wymieszać. Dodać miód, powidła śliwkowe, przyprawę korzenną lub piernikową, cynamon i kakao. Podgrzewać jeszcze przez 1 minutę na minimalnym ogniu, cały czas mieszając. Zdjąć garnek z ognia (masa będzie bardzo ciepła), odczekać 1 minutę i dodawać kolejno sodę, kawę zbożową, mleko oraz roztrzepane jajka. Wszystko szybko oraz energicznie wymieszać łyżką. Cały czas mieszając, dodawać stopniowo mąkę, najlepiej bezpośrednio przez sitko. Masę wymieszać tak, aby nie było w niej grudek mąki. Ciasto wylać do przygotowanej foremki (masa będzie raczej rzadka) i wstawić do piekarnika nagrzanego do 175 °C. Piec przez 45 - 50 minut. Wyjąć z piekarnika i ostudzić. Piernik można przekroić na pół i przełożyć powidłami śliwkowymi oraz połać polewą czekoladową.

POLEWA CZEKOLADOWA (odpowiednia do wszystkich ciast)

Składniki: ½ kostki masła, ½ szklanki cukru, 4 łyżki kakao, 4 łyżki mleka, 2 łyżki mąki ziemniaczanej.

Sposób przygotowania: Masło rozpuścić z cukrem, kakao i mlekiem. Całość zagotować, dodając mąkę ziemniaczaną, szybko utrzeć do uzyskania jednolitego koloru. Ciepłą polewą czekoladową wylać na przygotowane ciasto.

STRUCLE DROŻDŻOWE Z MAKIEM

Składniki na masę makową: 1/2 kg maku, 1/2 litra mleka, 1 kostka masła, 1 szklanka

cukru, 5 żółtek, około 250 g bakalii (rodzynki, migdały, orzechy włoskie), 1 łyżeczka olejku migdałowego, 10 białek.

Sposób przygotowania masy makowej: Mak sparzyć wrzątkiem, a następnie gotować na mleku do miękkości. Zostawić mak na noc w mleku, a następnego dnia odcedzić i zmielić dwukrotnie przez maszynkę do mielenia. Masło utrzeć z cukrem i pięcioma żółtkami, utarte dodać do maku. Dodać sparzone i pokrojone bakalie oraz olejek migdałowy. Wszystkie składniki dokładnie wymieszać. Z 10 białek ubić pianę na sztywno i dodać do masy makowej. Delikatnie wymieszać.

Składniki na ciasto: 10 dag drożdży, 2 łyżki cukru, 1 kg mąki, 16 g cukru wanilinowego, 5 żółtek, 1,5 szklanki mleka.

Sposób przygotowania ciasta: Drożdże rozetrzeć z cukrem i postawić w ciepłym miejscu do wyrośnięcia. Wymieszać mąkę z cukrem wanilinowym. Dojrzały rozczyń wylać na mąkę, dodać 5 żółtek i mleko. Wyrabiać delikatnie ciasto na gładką masę. Jeśli ciasto jest za gęste, można dodać kilka łyżek wody. Podzielić ciasto na 2 równe porcje, każdą rozwałkować na kształt kwadratu. Na tak przygotowany płat ciasta nakładać równomiernie masę makową, zostawiając wolny margines od brzegu. Każdy prostokąt zwijać w rulon, a końce załamywać do spodu. Strucle wyłożyć do wysmarowanych tłuszczem i wysypanych bułką tartą podłużnych form do pieczenia, tak aby brzeg ciasta znalazł się pod spodem. Formy przykryć lnianymi ściereczkami i odstawiamy w ciepłe miejsce na ok. 30-40 minut do wyrośnięcia. Piec ok. 50 minut w temperaturze 180-200° C. Wyjąć z piekarnika i wystudzić.

Przygotowanie lukru: do cukru pudru wlewamy wodę i energicznie ucieramy. Lukrem smarujemy przestudzone strucle i dekorujemy pokrojoną w drobną kosteczkę smażoną skórką pomarańczową.

CIASTECZKA ORZECHOWE

Składniki: 200 g mąki pszennej, 100 g cukru pudru, 150 g masła, 100 g mielonych orzechów, 2 żółtka, tłuszcz do wysmarowania blachy.

Sposób przygotowania: Mąkę przesiać do miski. Dodać mielone orzechy i pokrojone

Zapraszamy do udziału w konkursie: Smaczne i zdrowe potrawy

Prosimy o przysyłanie na adres Redakcji wypróbowanych przepisów na różne potrawy. Każdy list wydrukujemy. Oceny najciekawszego przepisu kulinarnego dokonają pod koniec 2014 r. specjalistki gospodarstwa wiejskiego i agroturystyki.

Przepisy naszych Czytelników

Barszcz czerwony z boczniakami

Składniki: 30 dag białej kapusty, 1 duży czerwony burak, 1 marchewka, 2 ziemniaki, 10 dag boczniaków, 1 cebula, 2 łyżki oleju, 1 łyżka octu 3%, liść laurowy, sól pieprz, litr wywaru warzywnego lub mięsnego, pokrojona natka pietruszki.

Wykonanie: Kapustę, obrany burak, cebulę i marchew pokroić w słomkę. Ziemniaki obrać, pokroić w kostkę. Boczniaki jeśli małe pozostawić w całości, większe podzielić na części. Na patelni rozgrzać 1 łyżkę oleju, poddusić na nim marchewkę i cebulę, dodać do wywaru, dodać również kapustę i gotować na wolnym ogniu. Po 15 minutach dodać boczniaki. Na pozostałym oleju dusić, ciągle mieszając, buraki z dodatkiem octu, aż będą miękkie. Buraczki dodać do zupy, przyprawić do smaku, dodać natkę. Zupę można doprawić kwaśną śmietaną.

Salatka warstwowa gyros

Składniki: 0,5 kg filetów z kurczaka, 1 kapa pusta pekińska, 1 cebula, 4 ogórki konserwowe, 1 puszka kukurydzy, ketchup, majonez, przyprawa kebab-gyros.

Wykonanie: Filety z kurczaka pokroić w kostkę i podsmażyć z przyprawą kebab-gyros. Kapustę pekińską pokroić w paski. Produkty układać w szklanej salaterce warstwami: 1. podsmażone filety polać ketchupem, 2. ogórki pokrojone w kostkę, 3. cebulę pokrojoną w kostkę, 4. odsączoną kukurydzę, 5. majonez (ilość według smaku), 6. kapustę pekińską, 7. ketchup. Salaterkę wstawić na kilka minut do lodówki.

Ciasto z delicjami (dla dorosłych)

Składniki na ciasto: 6 jajek, 2 białka, 25 dag cukru pudru, po 10 dag orzechów wło-

skich mielonych i siekanych, 10 dag wiórków kokosowych, 5 dag rodzynek, 1 łyżka kakao, 1 łyżeczka proszku do pieczenia.

Wykonanie: Białka ubić z cukrem, dodać żółtka i dalej ubijać. Dodać bakalie, kakao i proszek do pieczenia, delikatnie wymieszać. Piec ok. 30 minut w temp. 160°C, w formie wyłożonej papierem do pieczenia. Wystudzić.

Składniki na masę: 1 puszka brzoskwiń, 2 budynie śmietankowe, 2 żółtka, 2 łyżki cukru, 1 kostka masła, 2 opakowania delicji, ½ kieliszka wódki, 2 galaretki pomarańczowe.

Wykonanie: Brzoskwinie osączyć z soku i pokroić w paski. Zagotować sok z brzoskwiń z cukrem. Galaretki rozpuścić w 2 szklankach wody. Wystudzić. Budyń rozpuścić w 0,5 szklanki wody, dodać żółtka i dokładnie wymieszać, wlać do soku i zagotować. Masło utrzeć na puszystą masę, dodawać stopniowo wystudzoną masę budyniową. Wyłożyć połowę masy na ciasto. Delicje nasączyć wódką i ułożyć czekoladą w dół na masie. Wyłożyć resztę masy, na nią brzoskwinie i zalać tężejącą galaretką.

Beata Włodarczyk, zam. Sanniki,
powiat gostyński

Piernik z powidłami śliwkowymi

Składniki: 4 szklanki mąki, 2 szklanki cukru, 25 dag margaryny, 2 jajka, 1 słoik powidel śliwkowych, 3-4 łyżki kakao, 2 opakowania przyprawy do piernika, 2 szklanki mleka, 2 łyżeczki sody.

Wykonanie: Margarynę rozpuścić i wystudzić. Mąkę przesiać. Jaja utrzeć z cukrem i przyprawami do piernika, dodawać stopniowo wszystkie składniki, dokładnie ucierając. Ciasto wlać do formy wyłożonej

papierem do pieczenia. Piec ok. 50-60 minut w temp. 160°C. Połączyć polewą czekoladową.

Piernik bez miodu na karmelu

Składniki: 4 szklanki mąki, 1 szklanka śmietany, 2 szklanki cukru, 2 jajka, 1 łyżeczka sody, przyprawa do pierników.

Wykonanie: Zrumienić 4 łyżki cukru na suchej patelni, dodać 4 łyżki wrzącej wody, wymieszać. Jajka utrzeć z pozostałym cukrem, dodać sodę i przyprawę korzenną. Następnie ucierając, dodawać stopniowo mąkę i śmietanę, połączyć z karmelem. Ciasto wyłożyć do formy wyłożonej papierem do pieczenia. Piec ok. 1 godz. w temp. 160°C.

Biszkopt z serem

Składniki na biszkopt: 5 jaj, 8 łyżek cukru, 8 łyżek mąki, 1 cukier waniliowy, 0,5 łyżeczki proszku do pieczenia, 1 łyżka octu.

Masa serowa: 30 dag białego mielonego twarogu, 2 jajka, 5 dag margaryny, 2 - 3 łyżki cukru, cukier waniliowy, bakalie.

Wykonanie: Margarynę utrzeć z 2 żółtkami i cukrami, dodać zmielony ser i bakalie. Z białek ubić sztywną pianę i lekko wymieszać z masą serową.

Przygotować biszkopt - ubić pianę z 5 białek i dodawać stopniowo żółtka i cukry. Mąkę wymieszać z proszkiem i dodać do ubitej piany razem z octem. Wszystko bardzo delikatnie wymieszać i wyłożyć do okrągłej formy (22 cm) wysmarowanej tłuszczem. Na cieście wyłożyć łyżką masę serową. Ciasto piec w temperaturze 180 °C około 45 minut.

Jadwiga Zaborska, zam. Mirów,
powiat szydłowiecki

w kostkę masło oraz żółtka. Wyrobić na gładkie ciasto. Zawinąć w folię i włożyć na ok. 1 godzinę do lodówki. Ciasto wyłożyć

na stolnicę. Rozwałkować na grubość ok. 1/2 cm i foremkami wyciąć z niego różne kształty ciasteczek. Ciasteczka ułożyć

na blasze wysmarowanej tłuszczem i piec około 15 minut w 180°C. ■

Sukces tkwi
w IDEALNIE
DOPASOWANYCH
SKŁADNIKACH

Saletrosan[®]26

N(S) 26(13)

2:1 to najefektywniejszy stosunek azotu do siarki.

Tak idealnie dopasowane składniki to podstawa wzrostu plonów, którą zapewnia **Saletrosan[®]**:

- zawartość azotu całkowitego 26% (19% w formie amonowej, 7% w formie azotanowej) oraz 13% siarki w formie siarczanowej (SO_3 – 32,5%),
- granulacja między 2-6 mm pozwala na równomierny i daleki wysiew nawozu,
- siarka zawarta w nawozie **Saletrosan[®]** zapewnia wysoką efektywność azotu oraz uodparnia uprawy od początku wiosennej wegetacji.

To wiosną decydujesz o sukcesie swoich plonów.

urodzajnych lat

**GRUPA
AZOTY**

ul. Kwiatkowskiego 8
33-101 Tarnów

e-mail: nawozy@grupaazoty.com

GRUPA
AZOTY

Ho Ho Ho Aby wszystko wokół rośło...

Naszym Gospodarzom Rolnym i Przyjaciołom
pragniemy serdecznie podziękować za zaufanie i współpracę
oraz z okazji zbliżających się Świąt i Nowego Roku złożyć
najszczerze życzenia wielu sukcesów, radości i uśmiechu.

Grupa Azoty Zakłady Chemiczne „POLICE” S.A.
72-010 Police, ul. Kuźnicka 1

polifoska.pl

Bohater z Kędzierzyna na Twoim polu

Teraz w nowej szacie!

zwiększona trwałość i wydłużony zasięg równomiernego rozsiewu

← 42 m →

ZAKsanTM
Kędzierzyńska
Saletra Amonowa

32% N (zawiera magnez i wapń)

Grupa Azoty Zakłady Azotowe Kędzierzyn S. A.

**GRUPA
AZOTY**

www.nawozy.eu

ul. Mostowa 30A, PL 47-220 Kędzierzyn-Koźle
tel. +48 77 481 27 10, fax +48 77 481 26 27

www.grupaazoty.com

Wiś Mazowiecka, grudzień 2014

CHROŃMY PSZCZOŁY I INNE OWADY ZAPYLAJĄCE

- PRZESTRZEGAJ OKRESÓW PREWENCJI
- WYKONUJ ZABIEGI PÓŹNYM WIECZOREM PO OBLOCIE PSZCZOŁ
- WYBIERAJ PREPARATY MAŁO TOKSYCZNE DLA OWADÓW ZAPYLAJĄCYCH

CZYTELNIKU! ZAMÓW PRENUMERATĘ „WSI MAZOWIECKIEJ” NA ROK 2015

SZCZEGÓŁY W REDAKCJI, tel. 25 640 09 24, 25 640 09 45

www.modr.mazowsze.pl (zakładka Wydawnictwa)

CENNIK REKLAM

Reklama kolorowa na okładce:	
IV strona (cała strona A4)	- 1700,00 zł
II, III strona (cała strona A4)	- 1500,00 zł
Reklama czarno - biała na okładce:	
IV strona (cała strona A4)	- 1200,00 zł
II, III strona (cała strona A4)	- 1000,00 zł
Reklama kolorowa wewnątrz numeru:	
cała strona (195 mm x 270 mm)	- 1200,00 zł
1/2 strony	- 600,00 zł
1/4 strony	- 400,00 zł
Reklama czarno - biała wewnątrz numeru:	
cała strona (195 mm x 270 mm)	- 1000,00 zł
1/2 strony	- 500,00 zł
1/4 strony	- 250,00 zł
1/8 strony	- 125,00 zł
Artykuł sponsorowany cała strona (195 mm x 270 mm)	- 1000,00 zł
Usługa wkładkowania materiałów reklamowych cały nakład	- 1000,00 zł
opracowanie i skład graficzny reklamy	
cała strona A4	- 200,00 zł
zamówienie powierzchni reklamowej	
- na cały rok (11 emisji)	- rabat 15 %
- na pół roku (5,6 emisji)	- rabat 10 %
- na kwartał (3 emisje)	- rabat 5 %

Do cen należy doliczyć 23 % VAT.

Treść reklamy, wraz ze zleceniem i upoważnieniem do wystawienia faktury VAT, bez podpisu zleceniodawcy z podaniem numeru NIP, należy przesłać z miesięcznym wyprzedzeniem (najpóźniej do 5. dnia, w miesiącu poprzedzającym ukazanie się gazety) na adres Redakcji:

**MODR Oddział Siedlce, ul. Kazimierzowska 21, 08 - 110 Siedlce,
Redakcja „Wsi Mazowieckiej”
lub faxem 25 640 09 45**

WARUNKI PRENUMERATY w roku 2015

Do 22 grudnia 2014 r. przyjmujemy zamówienia na prenumeratę Wsi Mazowieckiej od numeru 01/2015.

→ u specjalistów MODR (cena egz. bez kosztów przesyłki):

I kwartał	9,00 zł;
II kwartał	9,00 zł;
III kwartał	6,00 zł;
IV kwartał	9,00 zł;
I półrocze	18,00 zł;
II półrocze	15,00 zł;
roczna (11 wydań w roku)	30,00 zł;
→ w prenumeracie redakcyjnej (cena egz. + koszt przesyłki 1,95 zł/szt.):	
I kwartał	14,85 zł;
II kwartał	14,85 zł;
III kwartał	9,90 zł;
IV kwartał	14,85 zł;
I półrocze	29,70 zł;
II półrocze	24,75 zł;
roczna (11 wydań w roku)	51,45 zł.

Należność za prenumeratę można wpłacać na konto:

10 1010 1010 0190 9913 4100 0000

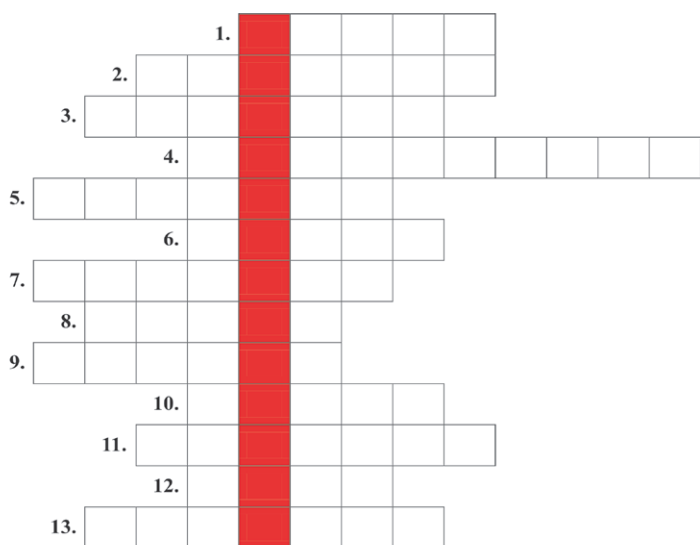
z dopiskiem

„Prenumerata Wsi Mazowieckiej 2015”.

*Kopię dowodu wpłaty prosimy przesłać
na adres Redakcji w Siedlcach, 08-110 Siedlce,
ul. Kazimierzowska 21 lub fax 25 640 09 12*

Krzyżówka Nr 9

Krzyżówkę uzupełnij odgadniętymi hasłami, a litery z zaznaczonych pól utworzą rozwiązanie.

1. Co to za biały puch, który pada z nieba.
2. Powitamy go w Sylwestra.
3. Ciągnie sanie Św. Mikołaja.

4. Każdy zakłada je na ręce, gdy mróz na dworze.
5. Do dzielenia w Wigilijny Wieczór.
6. Mamy je na nogach na lodowisku.
7. Mieszka w igloo.
8. Sanie za saniami z dzwoneczkami po śniegu mkną.
9. Pod obrusem wigilijnego stołu.
10. Na plecach św. Mikołaja.
11. Gdy napada śniegu po kolana wnet ulepimy ...
12. Ryba na wigilijny stół
13. Wolne przy wigilijnym stole.

Książki dla dzieci funduje Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego - wydawca miesięcznika.

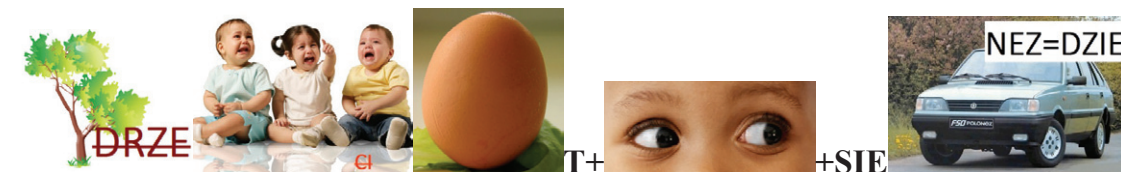
Rozwiązanie prosimy nadsyłać na kartkach pocztowych do **29 grudnia 2014 r.** na adres: MODR Oddział Siedlce, 08-110 Siedlce, ul. Kazimierzowska 21, z dopiskiem "Krzyżówka Nr 9".

Rozwiązanie Krzyżówki Nr 7 - **SAMO ZDROWIE**.
Nagrody książkowe wylosował: **Kacper Brodecki, gm. Borkowice.**
Gratulujemy ! Nagrody wyślemy pocztą.

Rozwiązanie Rebusu 7 - **DZIEŃ EDUKACJI NARODOWEJ**.
Nagrody książkowe wylosował: **Mateusz Kraska, gm. Sanniki.**
Gratulujemy ! Nagrody wyślemy pocztą.

Rebus 9

Nagrody książkowe dla dzieci funduje Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego - wydawca miesięcznika.

Odgadnięte hasło prosimy nadsyłać na kartkach pocztowych do **29 grudnia 2014 r.** na adres: MODR Oddział Siedlce, 08-110 Siedlce, ul. Kazimierzowska 21, z dopiskiem "Rebus 9".

SPROSTOWANIE

W numerze 10/2014 "Wsi Mazowieckiej" na str. 4 błędnie podano lokalizację gospodarstwa. Powinno być: Państwo Elżbieta i Romuald Rytel z miejscowości Stasin z powiatu siedleckiego. Za zaistniałą pomyłkę przepraszamy. *Redakcja*

Wydawca: Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, ul. Czereśniowa 98, 02 - 456 Warszawa - **Dyrektor:** Andrzej Kamasa
tel. 22 571 61 00; fax 22 571 61 01, <http://www.modr.mazowsze.pl>,
Przewodniczący Rady Wydawnictw: Wojciech Rzewuski - z-ca Dyrektora MODR, **Sekretarz Rady Wydawnictw:** Agnieszka Kowaluk
Członkowie Rady Wydawnictw: Bożena Kalkowska, Stanisław Orłowski, Lucyna Kornas - Frankie, Małgorzata Najehalska,
Agnieszka Maciejczak, Ewa Gregorczyk
Redaktor naczelna: Ewa Gregorczyk, tel. 25 640 09 24; e-mail: ewa.gregorczyk@modr.mazowsze.pl
Adres redakcji: MODR Oddział Siedlce, 08-110 Siedlce, ul. Kazimierzowska 21; tel. 25 640 09 24
Skład komputerowy: Rafał Serementa; tel. 25 640 09 45
Korekta i redakcja: Andrzej Dmowski, Ewa Gregorczyk
Zdjęcie na okładce: archiwum MODR
Zlecenie druku: MODR-DS-06101-42/2014; **Nakład:** 4900 egz.
Druk: Zenon Gochnio, Stanisław Brodowski - MODR Oddział Siedlce
Numer zamknięto: 20 listopada 2014 r.
Ogłoszenia i reklama: Redakcja - tel. 25 640 09 24; e-mail: ewa.gregorczyk@modr.mazowsze.pl
Ogłoszenia drobne od rolników zamieszczamy bezpłatnie
Redakcja zastrzega sobie prawo do skracania i adiacji tekstów, zmiany tytułów i śródtytułów oraz innych poprawek w nadesłanych materiałach.

Zabytki gminy Szreńsk

tekst i zdjęcia: *Wioletta Albrechcińska*
Oddział Poświętne

Na terenie gminy oraz w samym Szreńsku zachowało się wiele zabytków kultury świadczących o bogatej historii tego obszaru. Najstarsze pochodzą z początków XVI wieku, ale najczęściej z drugiej połowy XIX wieku, początków XX i z okresu międzywojennego.

Pierwsze ślady osadnictwa w Szreńsku datują się na przełom IX i X wieku. W tym czasie, w rozlewisku rzek Mławki i Szronki powstał gród otoczony ziemno-kamiennymi wałami. Prawdopodobnie zbudowano go po przeniesieniu osadnictwa z lewego brzegu Mławki, położonego wyżej. Był to duży gród, wielokrotnie niszczone, bo znajdował się na terenach granicznych z Prusami. W wieku XII, najprawdopodobniej za panowania Bolesława Krzywoustego, został powiększony i wzmocniony dzięki podwyższeniu wałów, a wokół niego wyrosła osada. W takim kształcie Szreńsk przetrwał następne 100 lat, aż do najazdu Prusów, kiedy został ponownie zniszczony. W XIII wieku ponownie został odbudowany.

Unikalny kościół

W źródłach pisanych, Szreńsk po raz pierwszy pojawia się w roku 1240. Przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim nadał mu w roku 1383 książę Siemowit IV. W tym samym dokumencie potwierdził wcześniejsze nadanie Szreńska Stanisławowi Gradowi z Kowalewa, który zmienił nazwisko na Szreński. W rękach tego rodu gród pozostawał przez 170 lat. W pierwszej połowie XVI wieku Feliks Szreński, ostatni z rodu, w miejscu dawnego grodziska wybudował okazały zamek obronny oraz przebudował kościół parafialny (budowa zakończyła się w roku 1531). **Kościół ten bez większych zmian przetrwał do dzisiaj i stanowi perłę późnego gotyku na północnym Mazowszu.**

Kościół parafialny

Zbudowany jest z cegły gotyckiej, z widocznym wzorem zendrówki. Prezbiterium jest sklepienie świetnie zachowanym i ostatnio odrestaurowanym **sklepieniem gwiazdowym**, a kaplica Św. Anny **kryształowym**. Unikalną ciekawostką jest **złamanie osi podłużnej** kościoła - prezbiterium, na wysokości łuku tęczowego, jest odchylone o kilka stopni w stosunku do nawy. **Mur ceglany otaczający kościół zbudowano w wieku XVI**. Jego cechą charakterystyczną są niszki po wewnętrznej stronie. Obok kościoła znajdują się **dzwonnica drewniana** z końca XVIII w. i **kaplica cmentarna** z drugiej połowy XIX w.

Pozostałości zamku

Zamek w Szreńsku zbudowano około 1526 roku na planie nieregularnego czworoboku. Posiadał cztery koliste wieże narożne, budynek bramny, Dom Duży i Dom Mniejszy, ceglane mury obwodowe, barbakan i fosy. Mury zostały wzniesione na koronie wałów grodziska, przez co plan założenia był zbliżony do owalu. Zamek składał się z domu głównego usytuowanego przy murze północnym oraz drugiego, nieco mniejszego budynku, przy murze południowym. Wjazd od zachodu prowadził przez zwodzony most i wysuniętą przed lico murów wieżę bramną. Naprzeciwko bramy, przy murze wschodnim, znajdował się budynek mieszczący zapewne zamkową kaplicę. Na obwodzie murów znajdowały się cztery niewielkie cylindryczne baszty łupniowe. W późniejszym czasie pomiędzy zamkiem, a leżącym na wschód od niego miastem, powstało podgrodzie przekształcone następnie w podzamecz.

W XV-XVII wiekach zaniedbany zamek podupadł. W XVIII wieku został zniszczony przez konfederatów barskich, a na początku

Ruiny dworu

XIX wieku rozebrany przez zaborców na budowę klasycystycznego dworu, który spłonął w roku 1948. **Zachowały się pozostałości trzech budynków, zarysy fos i fundamenty zamku** w otoczeniu starego parku. Obecnie pozostały **ruiny budynku mieszkalnego zachowanego jedynie do gzymsu**. W niektórych partiach murów występują **oryginalne cegły (zendrówki)** z okresu budowy zamku.

Inne atrakcje

W Szreńsku znajdują się również: **XVI-wieczna fara** - najstarszy kościół lub główny kościół dekanatu - z wieloma cennymi zabytkami. Jest wśród nich, m.in.: **renesansowy nagrobek Feliksa Szreńskiego wykonany z piaskowca** prawdopodobnie w latach 1546-1548, drewniana gotycka rzeźba, tzw. **Pieta ze Szreńska** wykonana w latach 1430-1440 oraz wmurowany w prezbiterium **portret trumienny nieznanego szlachcica**.

W centrum miejscowości jest skwerek, na środku którego leży **duży kamień z herbem Szreńska**. Natomiast w rynku, w miejscu dawnego ratusza, umieszczono tablicę pamiątkową. ■

Źródła:

1. Szreńsk - miasto zapomniane, Marek Piotrowski, Warszawa 1986, wyd. Społeczny komitet obchodów 600-lecia Szreńska,
2. <http://karczew.zwiedzaj-polske.pl/Szrensk>
3. <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/3700/Szrensk/>

WYRÓŻNIENIE

dla **Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie**

w kategorii
„Najlepsze czasopismo periodyczne”

w XXII edycji konkursu

pn. „Najlepsze wydawnictwo wojewódzkich
ośrodków doradztwa rolniczego” w 2013 roku
promującego Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2007-2013

Leon Wawreniuk
Przewodniczący
Komisji Konkursowej

Bernard Mucha
Dyrektor
Centrum Doradztwa Rolniczego
w Brwinowie

Poznań 2014 rok